

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 44-45 (6884-6885)
1998 йил 9 июнь, сешанба

Сотувда эркин
нархда

1998-Ойла йили

БОЛАЛАРИНГ АСРАГИН, ДУНЁ!

Салом, «ТОНГ ЮЛДУЗИ»!
Биз Тошкент шаҳрида яшай-
миз. Уйимиз «Тинчлик» метро-
сининг ёнгинасида жойлашган.
Сиз «Гунча» кинотеатрини би-
ларсиз, у ҳам уйимизга жуда
яқин Қуёш ботач, ёзнинг ёқим-
ли шабадаси уйғонгач, ҳамма
одамлар ўз яқинлари билан
қўчамизни тўлдириб, айланиш-
га чиқишади.

Биз ҳам оиламиз билан иш-
дан, ўқишдан сўнг дам олиш

учун театрга, концертга ёхуд
мехмондорчиликка борамиз.
Биз оилада беш фарзандмиз.
Нилуфар опам, Нигора опам,
мен ва укам Шерзод, синглим
Камола. Ойиждонимиз ва дада-
жоним бизни жуда яхши кўри-
шади. Доимо бизнинг ўқиш
миз, юриш-туришимизни на-
зорат қилиб туришади.

Хаммамиз санъатга қизиқа-
миз. Икки опам ва мен кичкина-
лигимизда «Булбулча» да иш-

тирок этардик. Утган йили Ни-
луфар ва Нигоралар «Умид»
гурухи билан Туркияга бориб,
ўз санъатларини намоиш қилиб
келишди. Улар жуда ҳам чи-
ройли рақсга тушишади. Дадам
ва ойиждоним бизга санъат би-
лан шуғулланишимиз учун вақт
ажратиб беришган.

Шерзод укам эндигина 2-
синфга ўтган бўлсада, жуда
равон ўқийди. Камоламиз ан-
чагина ўйинкарок, ҳеч кимга
гап бермайди. Аммо уй ишлари-
га қарашишни яхши кўради.
Яқинда ойиждоним бизга торт
пиширишни ўргатдилар. Ҳозир
мен ҳар қандай пишириқларни
пишира оламан.

Ҳамма қўшниларимиз биз-
нинг оилага ҳавас билан қара-
шади. Қаердан биласан дейсиз-
ми? Чунки дугоналарим келиб:
«ойим ҳадеб, сизларни макта-
ганлари мактаган»- дейишади.
Бу гапдан хурсанд бўлиб кета-
ман. Аммо уларга сездирмай-
ман. Сезиб қолишса борми, роса
мақтовни яхши кўраркан дей-
ишмайдими?

Мана таътил бошланди. Мен
Ангренга бормоқчиман. Анг-
рен шаҳрида менинг бувижо-
ним яшайдилар. Улар мени
яхши кўришади. Ҳар таътилда:
Наргиз, қачон келар экан? -
деб йўл пойлашади. Ангрен чи-
ройли шаҳарча. Атрофлари тоғ-
лар билан ўралган. Дарахтлари
жуда ҳам кўп. Ям-яшил шаҳар-
чада чўмилиш жойлари, ўйин
майдончалари бор. Мен у ерда
мириқиб дам оламан. Аммо тез-
да уйдагиларни соғиниб қола-
ман. Оиламиз билан бирга дам
олиш бошқача-да. Гўё ҳамма
нарсаларга кучинг етадигандай
хотиржам бўласан, одам. Мен
баъзан отаси билан онаси аж-
ралган ёки болалар уйида ўса-
тган болалар ҳақида эшитсам,
ийғлагим келади, чунки етим
болаларга раҳмим келади-да...

Қандай ёмон бутун оила аъзо-
лари билан бирга яшамаслик.
Мен ҳам баъзан синглим Камо-

ла билан ўтириб унинг қўғир-
чоғини ўйнайман. Ўшанда бий-
рон Камола қўғирчоғига жим
ётгин, йиғласанг балқондан таш-
лаб юбораман, - деб ўйнагани-
да, Камола болаларни ҳеч қачон
ташлаб бўлмайди, дея ўргата-
ман. Камола бўлса: «Мен буни
биламан, ёмон одамлар боласи-
ни ташлаб кетади, ҳозир эса
шунчаки ўйнапман холос», -
дейди тим қора кўзларини жов-
диратиб. Биласизми, агар
йўлимдан сеҳргар чол чиқиб:
«тила-тилагингни, » - деса мен
албатта унга: «Дунёдаги ҳамма
болалар ота-оналарининг қўли-
да яшасин, улар ҳеч қачон йиғ-
ламасин», - деган бўлар эдим.

Азиз редакция, сенинг ҳамма
нарсаларга кучинг етадику, одам-
ларга айт, ҳеч ким боласини,
оиласини ташлаб кетмасин.
Ҳамма бизнинг оилага ўхшаб
тотув, чиройли яшасин.

Сенга ҳурмат билан
Наргиза Исабоева,
Тошкент шаҳридаги 102-
мактаб ўқувчиси.
ТАҲРИРИЯТДАН:
Наргизанинг самимий хати

1998 йил Ойла йили учун
кичкина юрак армуғони
десак хато бўлмайди. Шу
мактуб боис юрагимизда
ёруғ туйғулар тўлқини
қуйидаги мисраларни
келтирган бўлса не ажаб:

Жажжи ёстиқчада юлдуз ухласин,
Бахтлар ухлатмаган кундуз ухласин,
Маънос юракларда бир сўз ухласин -
Болаларинг асрагин, дунё!

Эрта сенинг равонинг шу йўл,
Бардошингу, давонинг шу йўл,
Уфқ қучгон Осмонинг шу йўл -
Болаларинг асрагин, дунё!

Киприкларинг эголмасин нам,
Болам бўл деб ёлвормасин ғам,
Жаннатларга қўйилган қадам -
Болаларинг асрагин, дунё!

Онасиизга она бўл, халқим
Отасиизга ота бўл халқим
Кўп хатолар қилганимиз балким,
Болаларинг асрагин, дунё!

МУЧЧАЛ ТҲҲҲ

Ажойиб ном-а? Дарх-
ақиқат ёз фасли бола-
ларга фақат байрамлар,
тўйлар, хушxabарлар
олиб келади.

Болалар кунлари, таъ-
тил кунлари, хайвонот
олами томошалари... Бу
лаzzатлардан кўпроқ
шаҳар болалари бахра-
манд бўладилар. Хўш шу
кунларда кишлоқ бола-
лари нималар билан
машхул бўладилар?

Биз шу саволга жавоб
излаб Самарқанд вилоя-

ти, даги Суюн Эргашев
номли 92-ўрта мактабга
бордик.

Янги замонавий типда
қурилган ушбу мактаб
ўқувчилари таътил кун-
лари ҳам мактабларини
тарк этмадилар. Биз
хайрон бўлиб шу мактаб
муаллимаси Гулчиroy
Аскаровага мурожаат
қилдик.

-Яхши келдингизлар,
бутун мактабимизда 12
ёшни тўлдирган ўқувчи-
ларимга мучал тўйи

қилиб беряпмиз, деди му-
аллима.

Биз ҳам мириқиб то-
моша қилдик. Болалар-
нинг шодлигини чеки
йўқ. Ота-оналар ҳам
ўқитувчилар ҳам хур-
санд. 5-«А»-«Б»-синф
ўқувчилари оппоқ кий-
имларда бийрон-бийрон
шеър айтишлари, қўшиқ
қуйлашлари, топкирлик-
ларини кўриб дил яй-
райди. Яна бир хайрат-
ланарлиси шуки, 5-синф
ўқувчиларининг барча-

си ижодкор экан. Бири
шеър ёзади, бири сурат
чизади. Улар мактабнинг
энг аълочи синфи ҳисоб-
ланаркан. Айниқса,
ўқувчилар муаллимаси
Гулчиroy опани жудаям
яхши кўрарканлар. Дар-
воқе, болалар меҳри
ўқитувчи учун энг олий
мукофотдир.

Тадбирни кўриб ўйлаб
қолдим. Бу жудаям гўзал
ташаббус бўлибди. Мана
кишлоқ шароитида ҳам
шундай ажойиб кечалар

ўтказса бўлар эканку.
Қишлоқ болаларининг
хаётини янада серфайз
қилиш уларнинг билим-
ларини оширишда ана
шунақа ташаббуслар-
нинг ўрни жудаям кат-
та. Бу тадбир қолаверса
миллат болаларини тар-
бия этади. Миллий ил-
дизларимизни танита-
ди. Биз ташаббускор му-
аллималар ва билимдон
ўқувчиларга ўқишлари-
да зафарлар тилаймиз.
ГУЛЖАМОЛ

Болалар, сизларга ўзимнинг қарга борганимни айтимай? Байрамга бордим! Ола, байрамдан кўпи борми, дерсиз? Лекин мен борган байрам бутунлай бошқача —

«Яшил чироқ» байрами эди...

Эрталаб қарасам, ойим шошилиб қаёққадир кетяптилар. Қаёққалигини суриштириб ўтирмай дарров ойимга эргашдим. Ойим шошаётгани учунми, бахслашиб ўтиргиси келмай, мени ўзлари билан олиб кетдилар. Биз Акмал Икромов туманидаги 106-мактабга келдик. Мактабга кириб анқайиб қолдим: ҳаммаёқ байрамдагидек безатилган, гуллар ва шарлар осилган.

—Ойи, бу ерда Наврўз байрами бўляптими? - деб сўрадим.

—Сумалак егинг келиб қолдими? - деб кулдилар ойим. —Жим ўтирсанг, қанақанги байрамлигини ўзинг кўрасан.

Атрофдаги шод-хуррам юрган болаларга қараб, ҳақиқатан ҳам бу ерда бутунлай бошқача байрам бўлаётганини билдим. Чунки ўғил болалар ҳам, қиз болалар ҳам бир хил чиройли ҳарбий кийим кийишган, «Давлат автомобиль назорати» (ДАН) деган нишон ҳам тақиб олишган. Уларнинг кийимлари ўзларига бирам ярашганки! Равиль амаки бўлса аллақачон етиб келиб, болаларни

суратга туширяптилар.

Болаларнинг гап-сўзларидан билсам, бу мактабда «Яшил чироқ - 98» кўрик-танлови ўтказилаётган экан. Бу мусобақа ўқувчиларнинг кўча ҳаракати қоидалари бўйича бир йил давомида олган билимларига яқун ясар экан. Ва, шунда кимнинг яхшироқ билим олгани маълум бўлиб қолар экан. Буни эшитиб, ўйланиб қолдим. Ахир шу йўл ҳаракати қоидаларини билмаганликлари туфайли қанчадан-қанча мактаб ёшидаги болалар автомобиль ҳалокатига учрашади, ҳатто бир умрга ногирон бўлиб қолаётганлари ҳам бор. Балки, «Яшил

Ҳаво опа Ҳамидованинг ўзлари ҳам «Яшил чироқ» мусобақаларига жуда қизиқар эканлар. Шу туфайли ҳам Ҳаво опа раҳбарлик қилаётган мактаб Собир Раҳимов тумани ДАНБ билан доимий алоқада экан. Туман ДАНБ тарғибот нозир, милиция катта лейтенанти Зойир ака Сайдалиев мактабни оталиққа олган эканлар. Собир Раҳимов туманидаги 36та мактаб махсус дастур асосида бирлаштирилиб, ДАНБ ходимлари ўқувчиларга кўча ҳаракати қоидалари ҳақида дарслар ўтишар, суҳбатлар ўтказишар, синфлараро мусобақалар ўтказишар экан. Зойи-

ўзларининг мусобақага жуда яхши тайёрланганликларини

дир ёзаяптилар, шунинг учун ҳам Равиль амакини саволга тутдим:

—Равиль амаки, бу болаларнинг ҳаммаси ҳам яхши жавоб беришяпти-ку, ҳакамлар уларга қандай қилиб баланд ёки паст баҳо қўйишади?

—Баҳо қўйишда боланинг нафақат билими, балки ўз билимини намоиш қила олиш маҳорати ҳам ҳисобга олинади, - деб тушунтирдилар Равиль амаки. —Кўряпсанми, баъзи болалар берилган саволнинг жавобини яхши билсалар-да, тутилиб, ўз фикрларини узук-юлук ёки чала тушунтиришади. Натижада эса жавоб тўғри бўлса-да, баҳо паст бўлади. Кўрик-танлов ўтказишдан мақсад ҳам шу - билиминг борми, уни намоиш қила бил.

Равиль амакининг айтишича, бу мусобақалар мактабларда йўл ҳаракати қоидаларини ўрганиш ва «Яшил чироқ» ўйин-викторинасига бўлган қизиқиш кучаяётганлигини билдиради. Очигини айтганда, ўйин-викторина нима эканлигини яхши тушунмадим-у лекин ўзимча ўйланиб қолдим. Ҳозир жуда кўп мактабларда «Яшил чироқ» бурчаклари, йўлаклар ва хоналари ташкил этилиб, болалар йўл ҳаракати қоидаларини ўрганаётган эканлар. Демак, болалар йўл қоидаларини қанчалик яхши билишса, уларнинг йўл ҳалокатига учраши шунчалик камаяди.

Ўйлаб-ўйлаб, республикамиздаги мактабларда ёш автоинспекторлар қанчалик кўпайса ва яшил чироқ байрамлари тез-тез ўтказилиб турилса, жуда яхши бўларкан, деган қарорга келдим.

**Гулноз
ТОЖИБОЕВА,
Тошкент
шаҳридаги 252-мактаб
ўқувчиси.**

«ЯШИЛ ЧИРОҚ» БАЙРАМИ

чироқ» мусобақалари шунақанги фалокатларнинг олдини олишда ёрдам берар? «Яшил чироқ - 98» кўрик-танловида Тошкент шаҳридаги мактаблардан ёш автоинспекторларининг 11 та гуруҳи иштирок этишди. Болаларга пиёдалар ва йўл транспорти ҳаракати, темир йўллардан кесиб ўтишга оид, шунингдек радио тўлқини ёрдамида автомобилни бошқариш борасидаги саволлар бериларкан. Болалар саволларга жуда яхши жавоб беришди. Баъзи саволларга велосипедда учиб жавоб беришаркан. Биринчи тиббий ёрдам кўрсатишга оид саволларга худди ҳақиқий ҳамши-

ир ака Сайдалиев эса бу ишларга бош-қош эканлар. «Машъал» гуруҳи 4 йилдан бери мунтазам шаҳар бўйича 1-ўринни эгаллаб келаркан. 2 марта республика миқёсидаги «Яшил чироқ» мусобақасида қатнашиб, совринли ўринни эгаллашибди. Бугунги «Яшил чироқ» кўрик-танловида ҳам ўзининг командаси ғолиб бўлишига Зойир ака қаттиқ ишонарканлар. Шунинг учун ҳам бошқа гуруҳ раҳбарлари сингари ҳаяжонланмасдан, хотиржам ўтирибдилар. Албатта, шогирдлари ҳам устозининг таълимини олган-да, бари бирам хотиржам, дадилки! Саволларга ҳеч тutilмасдан дон-

кўрсатишди. Танлов босқичларида дадил туриб «Машъал» гуруҳи билан басма-бас курашишди.

Буни қарангки, мусобақалар тугатганидан сўнг маълум бўлдики, 1-ўринни иккита команда эгаллашибди. Нега бундай бўлганини тушунолмай энди ойимдан сўрамоқчи бўлаётгандим-ки, ҳакамлар кенгашининг аъзоси, шаҳар халқ таълими бошқармасининг таълим-тарбия ишлари бўйича бош мутахассиси Омон Чўлпонович Мамасолиев тушунтириб бердилар:

—Собир Раҳимов туманидаги 249-мактаб ва Мирзо Улуғбек туманидаги 222-мактабнинг ёш автоинспекторлари мусобақада ниҳоятда фаол қатнашдилар. Улар ҳакамлардан биронта огоҳлантириш олмасдан энг юқори баҳо - 40 балл тўплادилар. Шу туфайли ҳам ҳакамлар бир овоздан ушбу икки гуруҳи ғолиб деб топдилар. Улар республика миқёсида ўтказиладиган «Яшил чироқ - 98» кўрик-танловида қатнашиш ҳуқуқига эга бўлдилар. Акмал Икромов туманидаги 177-мактабнинг ёш автоинспекторлари 38,5 балл тўплаб, 2-ўринни эгалладилар. 3-ўрин эса Чилонзор туманидаги 232-ўрта мактабнинг «Лочин» гуруҳи аъзоларига насиб этди.

Лекин-чи, болалар менга «Яшил чироқ» кўрик-танловида қатнашган болаларнинг бари бирдек ёкишди. Уларнинг ҳаммаси ҳам йўл қоидаларини яхши билишар экан, савол берилиши билан дарҳол жавобини муҳайё қилишади. Қарасам, ойим тинмасдан нималарни-

ралардек бурро-бурро жавоб бериб, яна амалда кўрсатишаркан. Ёш автоинспекторлар сафда юриб қўшиқ айтиш бўйича ҳам ўз маҳоратларини кўрсатишаркан.

Хуллас, «Яшил чироқ» байрами жуда қизиқарли ўтаркан. Яшил чироқ байрамида айниқса Собир Раҳимов туманидаги 249-мактабнинг «Машъал» отряди аъзолари ўзларининг ҳарбийларча ғоз тутган қадиқомати ва дадил хатти-ҳаракатлари билан ажралиб турардилар. Бу мактаб директори

дона қилиб жавоб қайтаришяпти, велосипедда кўргазмалар учуш ёки беморга биринчи ёрдам кўрсатиш дейсизми, сафга туриш ва қўшиқ айтиш дейсизми, ҳамма-ҳаммасида ўзларининг маҳоратларини намоён этишди.

Менга Мирзо Улуғбек туманидаги 222-мактабнинг ёш автоинспекторлари ҳам жуда ёкишди. Улар ҳар йили «Яшил чироқ» мусобақаларида бажонидил қатнашиб, совринли ўринларни эгаллашар экан. Бугун ҳам улар

ЭЛ ҚАДРЛАГАН БОБОМ БОР

сувчи бўлиб иш бошлаганлар. Бироз вақтдан сўнг чин дилдан меҳнат қилган бобом 20-чи хўжаликка бригада бошлиғи лавозимига тайинландилар.

—Дехқонни ер тўйдиради, - дедилар бобом. — Ватанини севган киши элини севади, ерини кадрлайди. Ерни кадрлаган инсонни эл ҳам кадрлайди.

Бобом бир умр шундай ақида билан яшаб ўтдилар. Ўзлари айтганларидай, Ватанини севгани, она заминни ардоқлагани учун бобомни эл-юрт кадрлайди, тинимсиз меҳнатлари эвазига кўкси

қатор орден ва медаллар билан безалди. Уста пахтакор деган шарафли номга сазовор. Бобом меҳнат қаҳрамони бўлдилар.

Бобом ерни, пахтазорни чин дилдан, самимий бир меҳр билан севардилар. Хар бир туп ғўза билан суҳбатлашардилар, ғўё. Ўғил-қизларига ҳам она ерга нисбатан ҳурмат ва меҳр туйғусини сингдиришга ҳаракат қилардилар.

—Она ер бизни боқади, едириб-кийдиради, - деб қайтаришини яхши кўрардилар бобом. —Лекин, инсонлар замин саховатига яраша ҳур-

мат билан жавоб бермоқлари лозим, ўшандагина ҳаётлари фаровон бўлади. Ерни кадрламасанг, уволга қоласан.

Бобомнинг бу сўзлари онамнинг ҳам, тоға ва холаларимнинг ҳам ҳаётга ақида-ларига айланган. Улар биз - набираларга ҳам ўрнат бўлмоқдалар. Мирзачўлда бобомнинг юзлаб шогирдлари, давомчилари бор. Шогирдлари у кишининг тажрибасидан таълим олиб, мустақил Ўзбекистонимиз равнақига ўз хиссаларини қўшиш йўлида хормай-тол-

май меҳнат қилмоқдалар.

Бобом ҳаётининг сўнгги кунларида ҳам кадрдон пахтазорини тарк этмадилар. Худди видолашаётгандек пахта далаларини айланиб, хар бир туп ғўза билан хайрлашдилар.

Мана, яқинда бобом таваллудининг 70 йиллиги муносабати билан у кишининг хотирасини абадийлаштириш мақсадида «Бобом» жамоа хўжалигига уста пахтакор Расул Хайдаров номи берилди. Бу - эл кадрининг яна бир далолатидир.

**Хуршид САТТОРОВ,
Жиззах вилояти,
Мирзачўл тумани.**

Бобомлар болаларни ўрик дарахтининг қийғос очилган гулларига ўхшатар эдилар. Баъзан ўйлашиб қоламан: хўш, мен-ку ўша ўрикнинг гулиман, лекин мени дунёга келтириб, гул-гул яшнашимга асос бўлган илдишларим ҳақида нималарни биламан? Ўйи, ота-онам ёки бобом...

Бобом ҳақида-ку, қанча гапирсам, ҳатто мактансам ҳам арзийди. Ҳамманинг ҳам шундай бобоси бўлсин!

Менинг бобом Расул Хайдаров 1928 йил 25 май куни Самарқанд вилояти Булунғур туманидаги Бешкуби қишлоғида яшовчи дехқон оиласида дунёга келганлар. Мирзачўл ўзлаштирила бошлаганида бобом биринчилар қаторида чўлга отланганлар ва Акмал Икромов туманидаги 25-хўжаликда оддий

ЎЗБЕКИСТОН ~ ОНА
БАТАНИМ!

Ватанга она сўзини қўшиб, она Ватаним,-демокнинг маъносига энди тушунган-декман. Она фарзандларининг баркамол инсон бўлиб етишишида фахрлангандек, Ватан ҳам биздан қанчалик фахрланишини жаҳон кезиб билими, куч қувватини дунёга кўз-кўз қилиб келаётган ёшлар тимсолида кўряпман. Голиблар «Нексия» «Тико» - ўз машиналаримизни олиши, билимдонлар Америка, Япония билимгоҳларига бориб ўқиб келиши, шаҳар ва қишлоқларимиз эъзозли инсонларимиз номи билан аталиши... Эҳ-хе, хаяжонимнинг, сизларга айтадиган гапим, кувонч ва хайратимнинг чеки, чегараси йўқ! Юртбошимиз омон бўлсинлар.

Юртбошимиз йўл-йўриқларини қўриқлаб,эзгу ниятларини рўёбга чиқараётган одил кишиларимизга узок умр тилайман. Чунки еттинчи йилига қадам қўяётган мустақил диёримизга тинчлик, хотиржамлик жуда-жуда керак. Бир бирини тушуниб, бир бирига фикр ўйларини тушунтириб бера оладиган одамлар шаклланиб ниятларимиз яхшилик бўлган кунларда азиз тенгдошлар, Она ватан маносини сиз ҳам яхшилаб англаб олинг. Мўътабар ва азиз она сўзининг Ватан олдида бежиз қўшиб ёзилиб, айтилмаслигини ҳам! Мен Она Ватанимни севагани ва унга

содик инсон бўламан.

Фикрларимни азиз «Тонг юлдузи»сен орқали баён қилдим. Сендан илтимос, тенгдошларим бир «Ўзбекистон-она ватаним» деган мавзуда иншо ёзиб кўрсинлар-чи! Балки сенда уларнинг энг яхшилари эълон қилинар. Натижада туйғуларимиз газетада чоп этилса, бир биримизга мактаб бўларди-да!

Ирода ЖАМОЛОВА

МАСЛАХАТ

Қадрли «Тонг юлдузи»! Сенга ошно бўлиб янглишмадик. Мактабимиз ўқувчилари ҳар ҳафта бизни йўқлаб келишингга жуда ўрганиб қолишди. Аммо айримлар

кейинги ярим йил учун ҳам обуна бўлмаганларидан бироз хафалар. Шунинг учун ҳам бир-бирларидан сени сўраб юришади. Мен ҳам шулар жумласиданман. Хатоимни тузатиш учун ширинлик ёки сақичдан ўзимни тийиб қул йиғаяпман, 1-май куни тенгдошимиз Зулфия Рахимова дугонаси нега аразлаб колганини билмай сенга хат ёзган экан. Жуда хайратда қолдим. Чунки сен билан ҳатто ҳеч кимга айтмайдиган сирларини ҳам инсон ёзиши мумкин. Аниқроғи қулоғингга айтиши мумкин!

Шунинг учун ҳам «Қулоғингга гапим бор»ни орзиқиб кутамиз-да!

Хуллас, Зулфияга маслахатим, Зулфияхон, Сиз ҳеч хафа бўлманг. Дугонангиз Сизга аҳамият бермаётган бўлса, Сиз унга аҳамият беринг. Унга ўзингизни яқин тутинг. Балки шунда унинг кўнглига йўл топарсиз. Битта душманинг бўлса кўп, мингта дўстинг бўлса,кам деб айтишади-ку! Ўртоқчиликдан Сиз чиқманг.

Саодат
МУҲАММАДЖОНОВА.

ОХИРГИ ҚЎНҒИРОҚ

Мактабимизда охирги қўнғироқ янграган кун ҳаммамиз хаяжонландик. Мактабни битириб кетаётган ака опаларимизнинг хаяжони юкдими ёки жажжи укала-

римизнинг оппоқ кийимларими, билмадик, шу куни мактабимиз яна чиройли бўлиб кетганди. Балки мактабни таътил сабаб тарк этаётганимиздандир хаяжонимиз?

Сенга ўз шеъримни тақдим қиламан. Аммо айтиб қўйай, шеър ёзилиб қолганига шу хаяжон баҳона бўлди. Аслида мактабни бутунлай тарк этмадик, этолмадик: Шу кунларда уни таъмирлаш, тозалаб,супуриб сидириш билан бандмиз.

Мактаб борар

болалар,
Қўллариди гулдаста.
Кўнғилда шўх

туйғулар
Кулгусига пайваста.
Мактаб кўп

безатилди,
Ҳаммаёқ чинни-чироқ,
Стул, стул парталар
«П» шаклида

тизилди.
Сўз бошлади

директор:
-Бугун қанақа байрам?
-Охирги қўнғироқ,

деб
Баралла кетдик

сайраб!
-Балли болалар,

балли,
Қаранг, ҳаммаёқ

ғўзал.
Болаликнинг таътили
Хақда ёзинг шеър,

газал!
Доно МУҲСИМОВА.

БОЛАЖОНЛАРИМ
Камол топинг озод

Ватанда,
Бахтни қучинг

Ўзбекистонда
Истиқлолни юракдек

асранг,
Ватанингиз ишончин

оқланг.
Содик бўлинг,

болажонларим!

Омон бўлсин юртим

десангиз,
Сиз меҳнаткаш инсон

бўлингиз.
Насиб бўлсак

олқишларига,
Лойиқ бўлинг,

болажонларим!

Қайнайверсин янги

тилақлар,
Омон бўлсин кучли

билақлар,
Меҳрингизни солинг

шеърга ҳам,
Ватан бўлган зарра

ерга ҳам,
Ошиқ бўлинг,

болажонларим!
Дилором НОСИРОВА,
247-мактабнинг

математика ўқитувчиси.

ОНАЖОНИМ, СИЗНИ
СОҒИНДИМ

Бу кўшиқни ўрганинг
Султон АНВАР куйи,
Моҳира НОСИРОВА сўзи.

Соғинчимнинг ранглариди тун,
Орзуларим ғамларга тутқун,
Шод кунларнинг юрак бағри хун,
Онажоним сизни соғиндим.

Киприкларим оғир олар тин,
Бардош тугаб бўлиб қолдим тинч,
Ўзинг менга бирдош бер эй тун,
Онажоним, сизни соғиндим.

Тушларимга кириб турасиз,
Менга бахтлар тилаб турасиз,
Йўлларимга қараб турасиз,
Онажоним сизни соғиндим

СИЗНИ СОГИНАМАН, ОНАЖОН

Менинг исми Ситора. Хозир 12 ёшдаман. Ситора бу юлдуз дегани. Билмадим бу исми ким қўйди экан? Мени тарбиялаб олган, тарбиячиларнинг айтишча, онам мени бир яшарлигимда болалар уйига ташлаб кетган эканлар. Мен ҳар куни улар-

ёзишдан мақсадим, мабодо менинг онажонимни кўрган одамлар бўлса, уларга «Ситора, сизни яхши кўрар экан, ҳар кун болалар уйининг остонасида ўтириб сизни келишингизни пойлар экан», деб айтиб қўйишсин. Ха, айтмоқчи, яна онажонимни танимай ўтирмасликларингиз учун айтиб қўяй: менинг онам ҳаммадан чиройли ва ҳаммадан яхши аёл...

Сизга салом билан, бухоролик Ситора

Бу йил 8-синфни тугатдим. Ростини айтсам таътил бошланганига суюндим. Аслида мактабни жуда яхши кўраман. Аммо январь ойида оиламизда юз берган қўнғилсизлик туфайли, кей-

дадам, онам укаларим ва мен ниятда яхши яшардик. Онамининг айтишларича бизнинг оилага кўз тегди. Дадам билан онам нукул жанжаллашадиган бўлиб қолишди. Хаяжонланган онам неча марта уйга милиция ҳам чақиртирди. Дадамни ҳатто қамашмоқчи ҳам бўлишди. Мен ва укам роса йиғлаб, ёлворганимиздан кейин онам дадамни қаматмасликка рози бўлди. Аммо ўша куни кечқурун дадам уйдан чиқиб кетди. Дадам уйдан кетаётди: «Мени бир куни тушунарсизлар, болаларим», деди кўзлари тўла ёш билан.

Бутун қишлоғимиз оиламизга бошқача кўз билан қарайдигандай бўлди, назаримда... Менинг ҳам, укаларимнинг ҳам қўнғил мактабдан совиди. Онам эса аввалгидан ҳам баттарроқ асабий бўлиб қолди.

Бир куни кичкинтой Нодиримизнинг ёстиғи жилдини юмроқчи бўлиб, ёстикдан жилднинг тортиб олаётганда, унинг ичидан пилдираб бир сурат ерга тушди. Мен югуриб бориб уни олдим. У дадамнинг сурати эди. Онам жон ҳолатда суратни қўлимдан тортиб олиб парчалаб ташлади. Буни кўриб турган Нодир чинкириб йиғлаб юборди ва ердан сурат парчаларини йиғиб олди. Онам Нодирни бир силтаб, юзига шапалоқ туширди. Нодир югуриб чиқиб кетди. Унинг орқасидан чиққанимда у ҳовлимиз орқасида йиғлаб ўтирган экан. Шундан кейин Нодир қаттиқ касал бўлиб қолди. Зўрға тузатиб олдик. Биз: мен ва икки укам хали ҳам дадамни кутиб яшайпмиз. Онам суратни йиртаётганида бир нарсани тушунмади: Суратнику йиртса бўлар, аммо бизнинг дадамизга бўлган соғинчимизни йиртолмайди-ку?...

**МАҲЛИЁ,
Самарқанд вилояти,
Нарпай тумани.**

БАХТИЁРНИНГ ЎҒЛИ ОНАСИ

Менинг Бахтиёр деган дўстим бор. Биз у билан ниятда яқинмиз. Авваллари ҳар йили бирга Бўстонликдаги лагерга бориб бирга дам олиб қайтардик. Мана уч йилдан буён Бахтиёр лагерга бормайди. Дўстимнинг уйи бизнинг уйга жуда яқин. Биз бирга неча маротаба дарс ҳам тайёрлаганмиз. Хозир Бахтиёр ҳаммадан ўзини олиб қочадиган, ўйинларимизга ҳам қўшилмайдиган бўлиб қолган. Бутун маҳалламизда уларнинг оиласи ҳақида ҳар-хил миш-мишлар юради. Бахтиёрнинг дадаси бошқа бир аёл билан кетиб қолган эди. Онаси эса Бахтиёрдан катта опасини (улар икки фарзанд опаси ва ўзи) олиб, уни эса дадасининг уйига ташлаб кетибди. Тез орада дадаси Бахтиёрга ўғай она олиб келди. Ўшандан буён дўстимнинг юриши, туриши ўзгариб қолган. Ўқишлари ҳам тушиб кетди. Авваллари у: «Мактабни тугатиб, космонавт бўламан», деб орзу қиларди. Энди бўлса: «Менга барибир», деб қўяди. Айтишларича ўғай онаси Бахтиёрга роса зуғум қилар экан.

Ўтган йили кишининг совуқ кунларининг бирида эшигимиз тақиллаб қолди. Эшикни очсам: Бахтиёр. Роса суюниб кетди. Уни ичкарига таклиф қилдим. Аммо унинг юпун устибошию совуқдан қўқариб кетган юзига қараб, «Тинчликми-

кан», деб ўйладим. Бахтиёр нимадандир уялиб: «Ойинг бормилар?» деди ерга қараб. Мен ойимларни чақирдим. Ойим уни алкаб уйга олиб кирдилар. У бўлса бир менга, бир ойимга қараб: «Хола мана шуни сотиб олақолинг», деб бозор сумкасининг ичидан сочик, совун, тиш порошоғи чиқарди. Ойим хайрон бўлиб: «Бу нимаси ўғлим, эндигина еттинчи синфга ўтган бўлсанг, ўқиш ўрнига савдогарчилик қилиб юрибсанми?», дедилар. Бахтиёр уятданми, азобданми йиғлаб юборди. Кейин суриштирсак ўғай онаси ҳар куни унинг қўлига турли нарсаларни тутқазиб: «Сотиб келмагунингча, уйга киритмайман», дер экан. Ўша куни ойимнинг Бахтиёрга азбобойи раҳмлари келганидан, унинг ҳамма нарсасини сотиб олдилар.

У кетгач, негадир ойим узоқ йиғладилар. Мен бир нарсага хайрон эдим. Менинг ойим Бахтиёрга ҳеч ким бўлмай туриб ҳам унга ачинадилар, нахотки унга ўзининг онасининг раҳми келмаса?!

**Юнусжон,
Тошкент шаҳри,
Бектемир тумани.**

МЕНИНГ ОПАМ...

Бизнинг оиламизни бутун маҳаллага ўрناк қилиб кўрсатишарди. Онам эса тикувчи. Икки қиз ва икки ўғилмиз. Мен иккинчи қизман. Бу йил 9-синфга кўчдим. Опам эса ўтган йили мактабни тугатган эди. Онам билан дадам опамнинг «Дўхтирликка ўқийман», деган орзусини шунчаки ҳархашага йўйишди шекилли: «Майли, кейинги йил ўқийсан», дейишган эди. Бу йил эса опамни узоқ қариндошларимизнинг ўғлига унаштириб қўйишди. Опам бунга асло рози эмас эди. Бир куни кечқурун ҳамма нарсаларини йиғиб, онамга хат ёзди-да, менга тутқазиб: «Мен жўнаб кетгандан кейин уларга берасан» деди. Мен эса: «Жон опа, нега ундай қиялсиз, қаерга кетасиз?», дедим жовдираб. «Мен бу йил ўқишга кириб, кейин қишлоққа қайтаман», деди опам қатъият билан. Опам жўнаб кетгач, хатни онамининг қўлларига тутқаздим. Онамининг ранглари ўзгариб, дадамнинг ёнига чиқдилар. Улар бир-бирлари билан анча тортишишди. Опамнинг уйдан қочиш кетганлиги ҳақидаги хабар дарров қишлоққа ёйилди. Ўғлига опамни унаштирган қариндошларимиз келиб дарров қайтариш қилишди. Дадам бу воқеадан кейин ҳар куни ичадиган одат чиқарди. Онам эса қишлоқнинг маракасига чиқмайдиган бўлиб қолди. Ора-чора опамни қарға-қарға ҳам қўярди. Аммо мен бир нарсани тушунолмайман: Опам ўқиб, дўхтир бўлиб қишлоққа қайтса, нимаси ёмон?

Дадам билан онам нукул: «Бизни шарманда қилган унақа қизимиз энди йўқ», деб, икки гапнинг барида қистиришади. Хурматли «Тонг юлдузи»! Мен ўқувчи бўлганим учун ҳам бу дардимни сенга ёзаяпман. Сендан илтимосим, менинг ота-онамга опам тутган йўлнинг ёмон эмаслигини тушунтириб қўй.

**Сенга ҳурмат билан,
Барчин,
Қашқадарё вилояти,
Фузор тумани.**

Мангу ёнаверсин, чироғини Ватан!

1998 йилни бутун Ўзбекистонимиз оила йили сифатида таниди. Азалдан кексаларимиз бирор чақалоққа ном қўяр экан, албатта уни шу исмга муносиб бўлишини жуда-жуда хоҳлашади. Бу йилда ўзбек оиласининг бағри бутун бўлишини, қут-баракага тўлишини ният қилганмиз... Юртимизнинг чироғи бўлмиш ҳар бир хонадон ўз ўғил-қизи, ота-онаси билан чароғондир. Фаровонлик, тотувлик ва бир-бирини тушунишдадир.

Азиз болажон! Мен сени жуда ҳам яхши кўраман. Сен -шодлик, Сен -қувонч, Сен меҳрларни боғловчи ришта, кимлар учун эса армонсан... Мен сени ҳар кун, ҳар тонг кутаман. Сен менинг ушалмаган орзуим, армоним... Сен шунчалик ширинсанки, буни ўзинг ҳам билмайсан. Дўмбоқ қўлчаларинг бўйнига чирмашган, сенинг иссиқ тафтингни сезган кишининг армони бўлмаса керак!

Азиз болажон! Биламан, ўзинг олам-олам шодлик бўлиб яралган бўлсангда, жажжи юрагингда армонларинг бор. Ҳеч кимга айтолмайдиган гапларинг бор. Севимли газетанг «Тонг юлдузи» эса ўзининг «Қулогинга гапим бор» саҳифасида сенинг дардларингни тинглайди. Мен эса сенга бахт ва омад тилаб, ҳеч кимга айтиб бўлмайдиган сирларингни ёзиб бориш учун чўнтак магнитофонини совға қиламан. Бунинг учун сен катталарни тарбиялайдиган кузатишларинг, фикрларингни 1 сентябрь, Мустақиллик кунигача ёзиб юбор. Энг таъсирли, энг чиройли, энг керакли мактуб муаллифларини орзиқиб кутаман.

Муҳаббат БОБОМУРОВОВА, шоира, Ўзбекистон халқ таълими аълоҳиси, Навоий вилояти ўзбек-турк анадоли лицейи ўқитувчиси.

нинг ҳол-жониларига қўймай: «Онамнинг юзлари қанақа, кўзлари қанақа эди?», деб сўраганим-сўраган. Улар бўлса: «Жуда ҳам чиройли эди, сенинг онанг», дейишади. Мабодо кўчага чиқиб қолсам, тўрт томонга аланглаб, онамни излаганим-излаган.

Ҳатто бир куни тарбиячи, опамларни таърифлаган аёлдек бир аёлни кўриб қолиб, «Онажон», деб юборганимни билмай қолдим. У аёл бўлса ажабланиб менга бир қарадию, ўз йўлини давом эттирди.

Биласизми, мен жуда кўп хаёл сураман. Баъзан эртақлар ҳам тўқийман. Унда онажоним, мен ва дадам бир уйда яшаётган бўламиз. Хатто кўзлари тугмадек кичкина укам ҳам бўлади. Биз бирга шаҳарни айланамиз, дам олиш кунлари хиёбонларга борамиз. Дадажоним менга тарбиячи онамининг қизларникидаки чиройли, бурмали, кип-қизил қўйлак олиб берадилар. Мен шамолга ўхшаб гиргир айланаман. Куйлагим эса раққосаларникидай буралиб-буралиб кетади. Нонуштада онажоним ширин қуймоқлар пиширадилар. Мен ва укамни секин келиб, эркалаб уйғотадилар. Дадам, онам, мен ва укам мазза қилиб нонушта қиламиз. Мен ҳар куни мана шундай эртақлар тўқийман. Сиз мени эзма қиз экан, деб ўйламанг. Мен сизга фақат онажонимни жуда-жуда соғинганлигимни айтмоқчи эдим холос. Кейин газетага

ПАРЧАЛАНГАН СУРАТ

Сизга бу хатни онамдан яшириб ёзаяпман. Мабодо билиб қолишса, балога қоламан.

инги пайтлар синфдошларим олдида роса уятга қолдим. Биз оилада уч фарзандмиз: каттаси мен, ўртанча укам Собиржон, кенжатоимиз Нодиржон. Биз

Қўлимни куйдирар меҳрнинг-ўтида қизарган кулча -нон. Қорним тўқ, эғним бут - бахтимга Хайрият, сиз борсиз онажон!

ЁШ ИҚТИСОДЧИ

YOSH IQTISODCHI

“Тонг юлдузи”га илова
иқтисодий газета

Диққат, танлов!

ВАТАН ЧИЗГИЛАРИ

Ватан остонадан бошланади. Остона хатлаб кўйган хар бир кадамингиз Ватан тупроғини туяди. Атроф-жавонибга кадалган хар бир нигохингизда Ватан суврати акс этади. Киндик кони томган тупрок - Ватанингиз. Кон-кардошлик томирда оқаётган кон билан белгиланади. Сизнинг киндик конингиз шу тупрокка, демакки шу Ватанга қоришган. Бинобарин, Ватан - сизнинг қариндошингиз. Тирнокни этдан ажратиб бўлмаслиги каби, сизни ҳам Ватандан айро тасаввур қилиб бўлмайди. Қадим билгичлардан бири Юнус Эмро бежиз

Бир Ватан бор менда, менинг ичимда, -
дея дарж этиб кетмаган.

Дарвоқе, Ватан қўрилмайди, балки идрок қилинади. Идрок қилиниши учун Ватан, аввало, зохирда (қўзда) акс этиши лозим. Сўнг бу суврат кўнгилда тажаллий (жилва) топиб, идрокка айланади. Сувратлар канча кўп бўлса, идрок ҳам шунча бойийди, Ватан шунча чуқурроқ тушунилади.

Шу мақсадда биз “Ватан чизгилари” деб исм қўйилган иншоляр ва расмлар танловини эълон қилмоқдамиз.

Танловнинг мақсади юқоридаги тафсилотлардан таважжухингизга етган бўлса керак.

Танловнинг шарти шуки, бизга йўллаган иншонгиз ёки чизган сувратларингизда Ватан чизгилари, Ватанни қандай тушунишингиз, умуман Ўзбекистонга бўлган муҳаббатингизнинг ёзма баёни акс этиши лозим.

Танлов мустақиллигимизнинг етти йиллиги арафасида яқунланади.
ҲОЛБЛАРГА МУНОСИБ МУКОФОТЛАР БОР.

Мактубларингизни қуйидаги манзилга юборинг:

700029, Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 2-уй. “Ёш иқтисодчи”нинг “Ватан чизгилари” танловига.

УШБУ СОНДА:

- Билмадим, лекин мен жуда юмшоқ супурги бўлиб юришни ёқтирмайман. Ўғил болаларга ярашмайди, бу.
ҚОБИЛЛИК ВА ҚОДИРЛИК

7-БЕТ

Овқат жуда совуқ ҳам, жуда иссиқ ҳам бўлмаслиги керак, акс ҳолда меъда-ичак йўли шиллик пардалари таъсирланади.
ИССИҚ ВА СОВУҚ ОВҚАТ

8-БЕТ

Кўзгу орқасига саёҳат бўлмай қолди. Қулоқ эшитмаган гап! Ўзаро кучсиз таъсир ўнг ва чап йўналишни бир-бирдан ажратиб қўйди.
КЎЗГУДАГИ ЎЗИМИЗМИ?

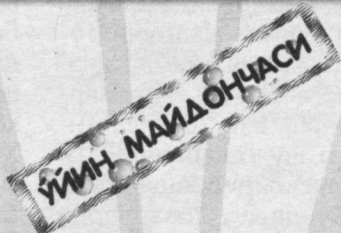
9-БЕТ

Хусусан сўнгги 30 йил ичида 100 га яқин самолёт ва кема, мингга яқин денгизчи, учувчи ва саёҳатчилар шу районда дом-дараксиз ғойиб бўлган.
БЕРМУД УЧБУРЧАГИ

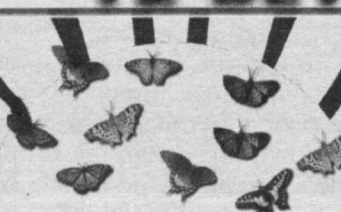
10-БЕТ

Сунъий мўмиёлар ҳайвонлар жасаидан ҳам тайёрланарди. Бундай қаллобликлар натижасида одамларда ҳақиқий мўмиёга нисбатан шубҳа туғила бошлаган.
**УЛКАН ХАРСАНГЛАР
КЎЗ ЁШИ**

11-БЕТ

12-БЕТ

ИССИҚ ВА СОВУҚ ОВҚАТ

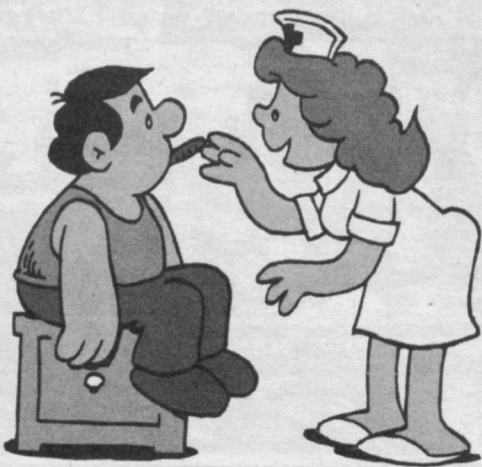
Овқат ҳазм бўлишида унинг иссиқ-совуқлигидан ташқари таомнинг физик-кимёвий таркиби муҳимроқ аҳамиятга эга. Масалан, эриши қийин ёғлар совуқлигида ҳам, иссиқлигида ҳам ўсимлик мойларига нисбатан яхши сингмайди. Кўпгина маҳсулотлар хомлигида қайнатиб пиширилган, димланган ёки қовурилган таомларга нисбатан ёмон ҳазм бўлади. Овқат пишириш жараёнида маҳсулотларда химиявий процесслар рўй берадики, бу уларга меъда ва ичак шираларининг кейинги таъсирини енгиллаштиради.

Овқат жуда совуқ ҳам, жуда иссиқ ҳам бўлмаслиги керак, акс ҳолда меъда-ичак йўли шиллиқ пардалари таъсирланади. Совуқ овқатлар мўътадилроқ ҳароратда - 10-15 даража, иссиқ таомлар эса 6-65 даража бўлиши лозим.

Жуда қайноқ чой, оғизни куйдирадиган шўрва ичиш одати сурункали гастрит, қизилўнгач касалликларининг пайдо бўлишига олиб келиши мумкин. Жуда совуқ таом (10 даражадан паст) меъда ва ичакнинг ҳаракат функциясини кучайтиради.

Ичак ҳаракат функциясининг бузилиши оқибатида сурункали қабзиятга учраган кишиларга, аксинча, 10 даражадан паст ҳароратдаги овқат фойдали бўлади. Уларга яна наҳорда қайнатилган совуқ сув, мева-сабзавотларнинг муздек шарбатларини ичиш тавсия қилинади.

ДОРИДАН ЗАҲАРЛАНИБ ҚОЛГАНДА

Одам кўпинча врачдан берухсат, дўстлари, таниш-билишларининг маслаҳати билан бир хил ёки бир неча турдаги дориларни ўзича бирданига ичганида заҳарланиб қолади. Баъзилар дори дозасини ошириб ичганда аҳвол тезроқ яхшиланади, деб нотўғри ўйлайдилар.

Уйку дорилари ва тинчлантирувчи препаратлардан заҳарланиш кўпроқ учрайди. Бу дорилар деярли ҳамма оилада бўлади. Бунда одамни уйку босади, бўшашади, ҳаракатлар ҳолати бузилади, сал гандираклаб юради. Агар у дорини жуда кўп ичмаган бўлса, бу аломатлар орадан бир неча соат ўтгач ёки 1-2 кундан кейин ўтиб кетади. Мабодо одам оғир заҳарланиб, хушидан кетса, у албатта касалхонада даволанади.

Дорилардан заҳарланиб қолмаслик учун уларни жуда эҳтиёт бўлиб, фақат врач кўрсатмаси билан, у тавсия қилган дозадагина ичиш керак. Дориларни болалардан ва турли ру-

БУРУН ҚОНАСА

Бурун кўпинча шикастланиш оқибатида: бурунни уриб олганда, бурун бўшлиғига бирор ёт нарса кириб қолиб, шиллиқ парда зарарланганда қонайди. Одам қаттиқ тумов бўлиб қолиб, йўталганда, аксирганда, атмосфера босими кескин ўзгарганда бурун қон томирлари шикастланиб, қонаши мумкин.

Бурун кўпинча бурун тўсиғидаги яра ёки бурунда, унинг қўшимча бўшлиқларида, ҳалқумда турли табиатдаги ўсмалар оқибатида қонайди. Булардан ташқари, юқумли касалликларда, жигар, буйрак, юрак-томир системаси, жумладан гипертония касаллиги билан оғриётганларда бурун қонаши мумкин.

Бурун тез-тез қонаб турадиган кишилар врачга боришлари ҳамда вақтида даволанишлари керак.

Бурун қонаган заҳоти

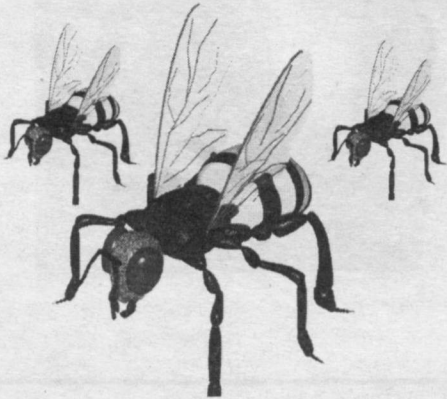
стул ёки креслога ўтириш, ёқа тугмасини ечиш, камарни бўшатиб қўйиш лозим. Агар одам ётган жойида бурун қонаб кетса, уни ўтқазиб қўйиш зарур. Бурун қонаганда бошни асло орқага эгиш мумкин эмас. Бундай қилганда қон тўхтамайди, аксинча одам беихтиёр қонни ютиб юбориб, кўнгли айнийди ва қайт қилади. Бурун қонаганда бошни тўғри тутиб туриш керак. Агар бурун қаттиқ қонамаётган бўлса, бурун қанотларини бармоқлар билан бурун тўсиғига қаттиқ босиб туриш кифоя қилади. Мабодо бурун қаттиқ қонаса, бурун катакларида куруқ пахта (тампон) ёки уни 3 фоизли водород пероксидга ҳўллаб, қаншарга қўйса ҳам бўлади.

Барча кўрилган тадбирларга қарамай, 20-30 минутдан кейин ҳам бурунда қон тўхтамаса, "Тез ёрдам" ни чақириш лозим.

АГАР АРИ ЧАҚСА

Ари чаққан жой териси қизаради, шишади, оғрийди, ачишади. Одатда бу ҳодисалар ўтиб кетади.

Шундай ҳам бўладики, одамни бир талай ари талайди. Бунда умумий токсик реакция рўй беради, организм ўзига хос заҳарланади: бош айланади, оғрийди, кўнгли айнийди, одам беҳол бўлиб қолади, баъзан эса қайт қилади, юраги тез ура бошлайди, тери юзасида майда-майда пўрсилдоқлар пайдо бўлиб, қаттиқ қичишади. Баъзан бўғим оғрийди, бурундан кўп ажралма ке-

лади, нафас олиши қийинлашади, ҳатто нафаси бўғилиб қолиши, иситмалаши, хушдан кетиши ҳам мумкин.

Лекин пардақанотлилар заҳарига жуда сезгир одамлар ҳам бўлади. Уларни битта хашарот чақса ҳам бу заҳарли таъсир қилиши мумкин. Агар одамни асалари, ари ёки қовоқ ари чақса, пинцет ёки нина билан унинг ниши теридан суғуриб олинадиган (зирпачани суғуриб олган каби), тоза бинтни совуқ сувга ҳўллаб, шу жойга қўйилади.

Агар ари чаққан жой қаттиқ реакция берса, нишни тортиб олишнинг ўзи кифоя қилмайди, албатта. Бундай ҳолда тез медицина ёрдами зарур бўлади. Шунинг учун тез ёрдам машинасини чақириш ёки беморни даволаш муассасасига олиб бориш керак. Врач келгунча эса заҳар организмга тарқалиб кетмаслиги учун чора-тадбир кўриш лозим. Шу туфайли агар ари қўлни ёки оёқни чақса, шу жойнинг тепасидан ва пастроғидан жгут қўйиш керак бўлади, тери шикастланмаслиги учун жгут тагига газлама қўйилади. Жгутни кўпи билан бир ярим соатга қўйиш мумкин.

Ари чаққан жойга дастрўмол, бир бўлак дока, бинт ёки пахтани совуқ сувга ҳўллаб қўйинг. Шу материални тез-тез алмаштириб туриш айна муддао бўлади.

ҳий касалликлари бор кишилардан эҳтиёт қилиш зарур.

Агар одам доридан заҳарланиб қолса, у фақат касалхонада даволанади. Кўпгина шаҳарлардаги касалхоналарда ихтисослаштирилган токсикология бўлимлари ва тез медицина ёрдами станцияларида ана шундай бригадалар ташкил қилинган.

Доридан ўткир заҳарланиб қолган ҳар қандай ҳолларда зудлик билан "Тез ёрдам" машинасини чақиринг. У келгунча бемор меъдасини чайишга ҳаракат қилинг.

Бемор ҳаракатлари ўзгарса, гандираклаб юра бошласа, уни дарров ўринга ётқизиб қўйинг. Агар у хушидан кетса, бошини ён томонга буриб қўйинг.

"Тез ёрдам" машинаси келганда бемор ичган дори қутисини медицина ходимида беришни унутманг. Агар иложи бўлса, дорини қачон, қанча микдорда ичганини айтинг.

БУНИ ҲАММА БИЛИШИ КЕРАК

Соғлом одамлар шарбатларни суйилтириб ҳам, суйилтирмай ҳам ичаверсалар бўлади. Булар сабзи, лавлаги, помидор шарбати бўлиши мумкин. Лекин меъда ва ўн икки бармоқ ичак яра касаллиги, меъда ширасининг кислоталилиги ошган, гастрит, панкреатит ва ҳазм органларининг бошқа касалликлари бор одамлар сабзавот шарбатларига қайнатилган сув қўшиб ичишлари керак.

Агар қўл ёки оёғингизнинг тирноғи салга сина бошласа, икки-уч ҳафта мобайнида ҳар куни кечкурун тирноқни бирор хил лосьон билан артинг, сўнгра таркибида А витамин бўладиган озиклантирувчи крем суртинг. Масалан, "Алёнушка" ёки "Дюкс" кремидан ишлатса бўлади. Бу фақат тирноқ пластинкасини тиклаб қолмай, балки тирноқ милки ўсишининг олдини олади.

Агар бошингизни уриб олганингизда кўз олдингиз қоронғилашиб, қулоғингиз шанғиллаб кетса, бу ҳақда албатта даволовчи врачингизга айтинг. Статистика маълумотларига кўра, бундай шикастларда: икки кишининг бирида мия чайқалади, уч кишининг бирида лат ейиш, тўрт кишининг бирида калла суяги ичига қон қуйилиши ҳодисаси кузатилади.

Бир пиёла аччиқ чой таркибида 0,05 грамм атрофида кофеин бўлади, бу масалан, битта таблетка пиркофен таблеткасидаги микдорга тенг келади. Шунинг учун ҳам қадимдан бир пиёла ширин аччиқ чой ичсангиз, бош оғриғи таққа қолади, деб бежиз айтишмайди.

Агар зирак тақишни истасангиз, қулоғингизни ўзингизча уйда тешишга уринманг. Бундай қилиш оғир асоратларга олиб келиши ҳеч гап эмас. Чунки уй шароитида асептика қоидаларига тўла риоя қилиш қийин. Асептика қоидаларига амал қилмай, уйда қулоқ тешилганда қулоқ чиғаноғининг юмшоқ тўқималари ва тоғайларида яллиғланиш хавфи пайдо бўлади.

„ТЕЗ“ ВА „СЕКИН“ ЎТАДИГАН ВАҚТЛАР

Вақтнинг неча хил бўлиши ва уларнинг нега бир-бирига ўхшамаслиги, кўпчиликни кизиқтирса керак. Ҳақиқатан ҳам „тез“ ва „секин“ ўтувчи, „йўқолиб“ ё „ортиб“ қоладиган вақтлар кўп бўлади.

Умуман вақт тўғрисидаги дастлабки тасаввур ва билимлар уни идрок этишга асосланган. Реал вақтнинг муайян субъект (масалан, мен ёки сиз) томонидан идрок этилишига унинг руҳий ҳолатлари ҳам таъсир этади. Масалан, Сиз яқин кишини кўриб билан гаплашиш мақсадида шаҳарлараро телефонга бордингиз. Сиз ва алоқа уловчи телефонист қиз идрок этаё-

тган вақтнинг жуда катта фарқи бўлади. Вақт сизнинг назарингизда „тез“ ўтади, телефонист хаёлида жуда кўп гаплашгандексиз. Ёки узоқ сафарга сунъий равишда совутиладиган, барча қулайликларга эга салонда йўлдошингиз билан шахмат ўйнаб кетаяпсиз. Ҳайдовчида эса бу шароит йўқ. Иссиқ, фақат йўл, зерикари хаёллар... Ниҳоят манзилга етиб келинди. Кутиб олувчилар:

- Қийналмай етиб келдиларингми? - деб сўрашди.

Сиз:
- Атиги бир соатга етар-етмас йўл экан, - деб жавоб берасиз.
Ҳайдовчи эса:

- Йўғ-э, уч соатдан кам юрмадик, - деб туриб олади.

Ким ҳақ?!

Аслида 2 соатли муддат баъзиларга 1 соатдек, бошқаларга 3 соат туюлади. Реал вақт деганда - объектив борлиқнинг яшаш шакли бўлган вақт тушунилади. Унинг асосий хусусиятлари тасаввур этиш, идрок қилиш натижасида онгимизда „вақт“ абстракцияси ҳосил бўлади. Реал вақтнинг субъект онгида тасаввур қилиниши - перцептуал вақт дейилади.

Юқоридаги ҳодисада ҳайдовчи ва сизнинг фикрдаги зиддият перцептуал вақтнинг субъектив характерга эгалигида. Дикқатнинг таранглигидан толиққан, иссиқда чарчаган ҳайдовчи учун ҳар бир дақиқа ўта қий-

инчилик билан ўтган. Сиз эса мазза қилиб келдингиз. Шунинг учун вақтни ўтганини ҳам билмаганиз.

Вақтнинг тез ёки секин ўтиши бош мия ярим шарларининг кўзғалиши ва тормозлаши жараёнига ҳам боғлиқ.

Киши оғир қийинчиликларни бошидан кечираётганда, миясида тормозланиш жараёни устунлик қилади. Оқибатда шу қийинчиликлар узоқ вақт давом этгандек туюлади. Ёки киши қизиқарли машғулотида бериб кетса бош мия ярим шарларида кўзғалиш жараёни бирмунча устунлик қилади, натижада унинг назарида бу дамлар ниҳоятда оз муддат давом этгандек туюлади.

„ЙЎҚОЛГАН“ ВА „ОРТИБ ҚОЛГАН“ ВАҚТЛАР

Капитанлар баҳси. Икки капитан қовоқхонада учрашиб қолиб, ер шари бўйлаб саёҳат қилишгандан кейин яна шу ерда кўришишга ваъдалашишади. Бири шарққа, иккинчиси ғарбга қараб йўл олади. Иккаласи ҳам Ер ша-

рини тўла айланиб чиқиб, қовоқхонага баб-баравар етиб келишади. Бир пайт улар баҳслашиб кетишади.

Ғарбга йўл олган капитан:

- Эртага якшанба, роса дам оламан! - дейди.

Шарққа қараб йўл олган капитан уни устидан кулиб:

- Оғайни, якшанба кеча ўтиб кетди-ку, бугун - душанба, - дейди.

Қовоқхона эгаси уларнинг гапини бўлиб:

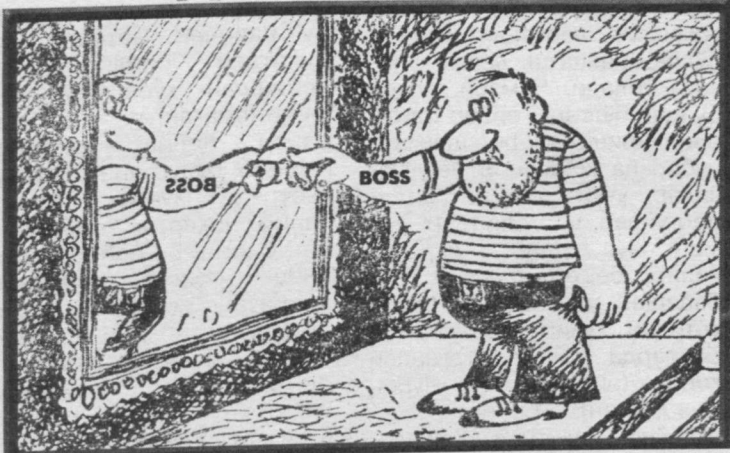
- Жаноблар, тортишманлар. Якшанба - бугун, дейди. Қизиқ, ким ҳақ - биринчи капитанми, иккинчиси ёки қовоқхоначиси?

ОРТИБ ҚОЛГАН БИР КУН

Жюль Вернинг қаҳрамонларидан бири мистер Филеас Фогг ёдингиздами? У клуб аъзоларига Ер шарини 80 кун ичида айланиб чиқаман, деб гаров ўйнайди. Кейин ёрдамчиси Паспарту билан биргаликда шарққа қараб йўл олади. Бироқ улар қадрдон шаҳарларига қайтиб келишганда белгиланган муддат - 80 кундан ташқари яна бир неча соат ҳам ўтиб

кетганди. Шунда Филеас Фогг ўзини гаровдан ютқазган ҳис қилиб, ғамга чўқади. Аммо унинг ёрдамчиси Паспарту кўчага чиқиб „бугун“ - „кечаги кун“ эканлигини билиб келади ва мистер Фогг белгиланган муддатнинг сўнгги дақиқасида клубда ҳозир бўлиб, гаровни ютиб чиқади. Хўш, Паспарту ортиқча кунни қаердан „топиб“ келди? Азиз болалар, бу учта жумбоққа сизлардан жавоб кутамиз. Фолибларнинг жавобини сурати билан газетамизда эълон қиламиз!

КЎЗГУДАГИ ЎЗИМИЗМИ?

моменти ўқи бўйлаб учиб чиқади. 1956 йилгача ҳамма физиклар ўқ бўйлаб тўғрига ва тескари томонга кетган ҳар иккала йўналишдаги электронлар деб ҳисоблар эди; ахир, фазо бир жинсли бўлади-да! Ўнг томонга неча электрон учиб чиқса, чап томонга ҳам шунча электрон учиб чиқади. Бошқача қилиб айтганда, физиклар, кобальт ядросининг бета-парчаланиш процесси кўзгу симметриясига эга деган фикрда. Ка-мезонлар билан тажриба ўтказилгандан кейин бунга шубҳа туғилди. Ҳаммасини тажрибада текшириб кўриш керак эди. Лекин кобальт ядроларини уларнинг магнит моментлари ғалтак ҳосил қиладиган ташқи магнит майдони йўналишига мос келадиган қилиб жойлаштиришнинг иложи бўлган тақдирдагина бундай тажрибани ўтказиш ўринли бўлур эди. Шундан кейин ташқи

майдоннинг бир йўналишида счётчикга тушадиган электронлар сони майдоннинг қарама-қарши йўналишидаги электронлар сонига солиштириб кўриларди, холос. Аслини айтганда, бу кобальтнинг радиоактив бета-парчаланишида кўзгу симметрияси бор-йўқлигини текшириб кўриш бўлиб ҳисобланарди.

Бироқ, атом ядролари осонликча териб қўйса бўладиган чиллақлар эмас-да.

Ядроларни йўналтиришнинг, балки яна бир усули бордир? Бир олим, атом ядросини буришга ёрдам берадиган бирдан-бир „даста“ - ядронинг магнит моментидир, деб жуда яхши айтган. Лекин бу даста бутун атомнинг магнит моментига шу қадар кучли бириккан бўладики, бутун атомни бурган тақдирдагина бу даста бурилади.

„Тета-тау“ жумбоғини ечишга

ярим йил тайёргарлик кўрилди. Абсолют нулдан атиги бир градус юқори температурагача музлатилган кобальт атомлари маҳсус криостатда сақлаб қўйилди. Энди ташқи магнит майдонининг ишига иссиқлик ҳаракати халақит беролмас эди.

Бу тажрибага америкалик олима, Колумбия университети ходими доктор Ву Цзянь-сюн раҳбарлик қилди.

„1956 йил октябрида Янгни учратганим ва унга: „Вунинг ўтказётган тажрибалари бирор натижа берса соз бўларди“ деганим эсимда. - У: „Ҳа, жуда яхши бўларди“ деди-ю, идеалмас газлар назариясидаги ўз ҳисоблари тўғрисида сўзлаб кетди, - деди кейинчалик Ф.Дайсон. - Уйлайманки, бунинг нечоғлик соз бўлишини ўша вақтларда унинг ўзи ҳам аниқ билмасди“.

Ву Цзянь-сюн тажрибасига тайёргарлик кўриш учун ярим йил кетган бўлса, тажрибанинг ўзи атиги 15 минут давом этди. Физиклар аппаратурига ишга туширишлари биланоқ кучсиз ўзаро таъсирда кўзгу симметрияси принциплари бузилишини дарров фахмладилар. Магнит майдонига қарши йўналишда учиб чиқаётган электронлар сони шу майдон йўналишида учиб чиқаётган электронлар сонидан анча кўп эди.

Кўзгу орқасига саёҳат бўлмай қолди. Қулоқ эшитмаган гап! Ўзаро кучсиз таъсир ўнг ва чап йўналишни бир-биридан ажратиб қўйди. Тажрибада кўрилгандек, электронларнинг бир йўналишда кўпроқ учиб чиқиши, одамдаги носсимметриклик белгилари сингари, атом ядролари бета-парчаланиш процессининг кўзгуда акс этадиган

нусхаси бўлмаслигини кўрсатиб берди. Чиндан ҳам, одатдаги кўзгуда (бу кўзгуни „Р-кўзгу“ деб атайлик) ядронинг бета-парчаланиши бошқача бўлиб кўринди: унда электронлар асосан ядронинг магнит momenti йўналишида учиб чиқди. Табиатда эса бундай процесс бўлмайди.

Физикларнинг ҳаяжонланганини кўрсангиз. Назариётчилар олинган натижани тушуниб-англаб олиш пайига тушди. Экспериментчилар ўзаро кучсиз таъсирга алоқадор бўлган, лекин кўзгу симметрияси принципнинг „тўғрилиги“ жиҳатдан текшириб кўрилмаган бошқа процессларни текширишга киришди. Бета-парчаланиш билан боғлиқ тажрибанинг номаъқул натижаси бошқа ҳодисаларда тасдиқланмади, деган умид ҳали йўқолмаган эди.

Бироқ, ҳамма ўлчовлар доим бир хулосага олиб келаверди: ўзаро кучли таъсирларда кўзгу симметрияси принципи бузилмади, кучсиз таъсирларда эса бу принцип амал қилмай қўяди.

Атом физикаси Ньютон механикаси баъзи қонунларининг татбиқи чекланганлигини биринчи бор очиб берди. Элементар зарралар оламида фазо симметрияси принципнинг универсал ва асосий принципи эмаслиги энди маълум эди.

Хўш, фазомизни энди қандай тасаввур этамиз?

Наҳотки, унинг бир жинслилиги ва симметриклиги ҳаёлий бир нарса бўлса? Элементар зарралар дунёсида ҳамма процесслар импульснинг сақланиш қонунига бўйсунди, деган принципга буни қандай боғлаймиз? Ахир, импульснинг сақланиш қонуни фазонинг бир жинслилигидан келиб чиқади-ку?

Одам носсиметрик объектдир. У фазовий симметрияга эга эмас, шунинг учун кўзгуда роса ўзидек нусхани ҳеч қачон учратолмайди.

Холбуки, физиклар нуқтаи назаридан айтганда, элементар зарралар дунёсида барча процесслар ўзларининг кўзгудаги нусхаларига мос келади.

Ли ва Янг гипотезалари пайдо бўлгач, ядроларнинг радиоактив бета-парчаланиши (асл нусха)ни унинг кўзгудаги инъикоси билан „юзлаштириш“ керак бўлиб қолди. Ка-плюс-мезонлар 10-10 секунддан узоқ яшамайди, шунга кўра уларнинг парчаланиш процесси бундай синов учун қўл келмас эди.

Ка-мезонларни ҳосил қилиш ва ўрганиш учун ҳаддан ташқари кучли тезлатгич ва ядро процессларини қайд қиладиган бениҳоят катта асбоблар керак бўлиб қолди. Машҳур „тета-тау“ жумбоғи ана шундай ваҳимадор техника иштирокида вужудга келди.

Бу жумбоқ тезлагичдан олисда, лабораторияда содда, жуда нозик тажриба ўтказиш йўли билан ечилди. Кобальт деган химиявий элементнинг радиоактив изотопи танлаб олинди. Кобальт замбараги деб аталадиган медицина асбобининг номи ана шу элемент номидан олинган.

Кобальт ядросининг бета-парчаланиши вақтида кучсиз ўзаро таъсир натижасида нейтронлар ўз-ўзидан протонларга айланиб, ядродан бир вақтнинг ўзида электронлар билан нейтрино, улар кетидан эса гамма-квантлар, яъни касалларни даволаш учун ишлатиладиган нурлар учиб чиқиши илгаридан маълум. Айни вақтда электронлар асосан ядронинг магнит

“Бермуд учбурчаги” деганда қайси жойлар назарда тутилади? Антлантика океанининг ғарбий қисмида, Америка Қўшма Штатларининг жанубий-шарқий томонидан Бермуд ороллари жойлашган. Шу ороллар билан Флорида ярим оролининг жанубий учи ҳамда Пуэрто-Рико ороли оралиги “Бермуд учбурчаги” деб юритилади. Бермуд учбурчагини баъзан “Атлантика қабристонини”, “Ажалхона” ёки “Иблис учбурчаги” деб ҳам юритишди. Бунга сабаб - кейинги икки аср мобайнида ана шу учбурчак оралигида кўплаб кема ва бир неча самолётнинг йўқолганлигидир. Хусусан сўнгги 30 йил ичида 100 га яқин самолёт ва кема, мингга яқин денгизчи, учувчи ва саёҳатчилар шу районда дом-дараксиз ғойиб бўлган.

“Бермуд учбурчаги”да йўқолган кемаларнинг ва самолётларнинг на бир парчаси ва на бир кишининг жасади топилди. Баъзи самолёт ёки кемалар аэропорт ёки ҳарбий база билан энг сўнгги секундигача радиоалоқа боғлаб турган-у, кейин ғойиб бўлган, улар сувга ғарқ бўлганми ё ер юзганми - бугеи муаммо...

Мисоллар келтирамиз.

1900 йилда Америкага қарашли “Инсургент” кемаси 34 пассажири билан шу районда йўқолган.

1963 йилда узунлиги 129 метр келадиган “Мэрин Салфэр Куин” номли ғоят катта кема ҳамда 19 минг тонналик “Сайклас” кемаси 309 йўловчиси билан бирга ғойиб бўлган.

1967 йилда куппа-кундузи ҳаво очиқ пайтда Майами Бич шаҳридан бор-йўғи бир миля нарида турган “Уичкрафт” крейсери ғойиб бўлган.

1968 йилда Американинг “Чаён” номли сув ости кемаси 99 кишилик командаси билан бирга, 1970 йилда “Милтон” юк кемаси, 1973 йилда “Анита” транспорт кемаси ғарқ бўлган.

1963 йили “Бермуд учбурчаги” районида самолётлар ҳалокатга учраган. Узункулоқ гапларга қараганда, ёнилғи ташувчи КС-135 маркали икита реактив самолёт шу районда ҳавода портлаб кетган, кейинчалик уларнинг парчалари фожиа рўй берган жойдан юзларча миля наридан топилган эмиш.

Америка газеталаридан бирида бундай хабар босилган: “1972 йил 1 февраль кунини Мексика қўлтигида “Фогт” деган улкан танкер ғойиб бўлган. Кема 14 февраль кунини сув остида топилган, команда аъзоларидан 38 киши дом-дараксиз ғойиб бўлган. Кишини шуниси ҳаяжонга соладик, команданинг 39 аъзоси, яъни танкер капитани ўз каютасида қўлида кофе чашкасини ушлаб ўтириб ўлиб

қолган ҳолда топилган”.

Кеманинг нима учун ҳалокатга учраганлиги, экипаж аъзоларининг қаёққа ғойиб бўлганлиги, қутқарув воситаларидан нега фойдаланилмаганлиги, капитанининг ўтирган ҳолида тўсатдан ўлиб қолганлигининг сабаблари ҳақида мақолада ломим дейилмаган. Нега? Кейинчалик маълум бўлишича, “Фогт” кемасида портлаш рўй берган экан.

1945 йилнинг 5 декабрь кунини АҚШ ҳарбий денгиз қучларининг бешта бомбардирмончи самолёти Форт Лодердейл базасидан ҳавога кўтарилган. Улар одатдаги ўқув машқларини ўтказишгаётган экан. Ҳаво очиқ бўлган. Самолётларнинг базага қайтишига ўн беш минут қолганда группа бошлиғи лейтенант Ч.Тейлордан: “Йўлдан адашганга ўхшаймиз... ерни кўрмайпмиз... ғарб қайси томондалигини аниқлай олмаёйпмиз... ҳаммаси-ҳаммаси ғалати... ҳатто денгиз ҳам бошқача... биз...” деган ташвишли хабар олинади-ю, тўсатдан алоқа узилиб қолади. Йўқолган самолётларни қидириш учун зудлик билан ҳарбий гидросамолёт 13 кишидан иборат кузатувчи билан кўкка парвоз қилган; эртаси кунини эса 24 та ҳарбий кема, 67 та самолёт, 4 та эсминец, кўплаб сув соти кемалари, қирғоқни муҳофаза қилувчи 18 кема ҳамда юзлаб хусусий самолётлар, яхталар, катерлар ва авиация бўлимлари йўқолган самолётларни қидиришга сафарбар этилган. Аммо қидирув ишлари натижа бермаган, самолётлардан биронтаси ҳам топилмаган.

Бу каби фикрларни инobatли, асосли фикрлар деб бўлмайди. Ҳатто Америка Қўшма Штатларининг Федерал авиация агентлиги ҳам “Бермуд учбурчаги” билан боғлиқ ғайритабиий воқеаларни бекорчилар тўқиб чи-

қарган гаплардан бўлак нараса эмас деб баҳолаган. Аслида, бу воқеалар об-ҳаво шароитидан, учувчиларнинг, кемани бошқарувчиларнинг тажрибасизлигидан ёки механизмларнинг такомиллашмаганлигидан келиб чиққан бўлиши мумкин. Умуман олганда, “Бермуд учбурчаги” районида самолёт ва кемаларни тўзғитиб юборадиган шиддатли довул ва тўфонлар ҳам бўлиб туради.

1945 йилда ғойиб бўлган бешта самолёт масаласига келсак, экипаж аъзоларининг кўпчилиги тажрибасиз, ёш курсантлар, парвоз райони эса улар учун бутунлай нота-ниш бўлган. Фалокат сабабларини текширган нуфузли комиссия, лейтенант Тейлор йўлдан адашган, деган хулосага келади. Чамаси, воқеа бундай бўлган. Тейлор Багам ороллари Флоридадан жануброқда жойлашган ва учувчилар учун доимий белги деб ўйлаб, шимоли-шарқ томон йўл олган. Шундай қилиб, бешта самолёт ҳам базадан узоқлашиб, океан устидан учиб кетаверган. Бакларда ёқилғи тугагандан кейин (айни вақтда бўрон ҳам бўлган) самолётлар сувга қўниш пайтида парчаланиб кетган. Қидирув группаси эса жуда кўп ёнилғи олиб юрадиган самолётда парвоз қилган. Бундай самолётнинг портлаши учун арзимаган учкун ҳам кифоя қилади.

“Бермуд учбурчаги” ҳақидаги шов-шувлар орасида мана бундайларни ҳам бор. Гўё АҚШ Океанография ва атмосфера тадқиқотлари миллий бошқармасининг метеорологик сунъий йўлдоши “Бермуд учбурчаги” райони устидан 800 миля баландликда учиб ўтаётганида ундан биронта ҳам сигнал эшитмас эмиш.

Бошқармада ҳақиқатан ҳам бир неча марта шундай ҳодиса рўй берган. Аммо бу воқеа қандайдир ғайритабиий кучларнинг

таъсири оқибати эмас. Виржиния штатидаги станция метеорологик йўлдошдан ахборот қабул қиладиган пайтда сунъий йўлдош бортида кассеталар қайта ўралаётган бўлади. Бундай шароитда йўлдош ҳеч қандай ахборот бера олмайди. Гоҳо шу “хизмат вақти” сунъий йўлдош “Бермуд учбурчаги” райони устидан ўтаётган пайтга тўғри келиб қолган.

“Бермуд учбурчаги” билан боғлиқ ғаройиб воқеалар кўпдан буён газета-журналлар саҳифасидан тушмайди. Шунини назарда тутиб, 1977 йил июль ойидан 1978 йил август охиригача мазкур район синчиклаб ўрганилди.

Табиат сирларини пухта тадқиқ қилиш натижасидагина аниқлаш мумкин. Академик Л.Бреховский: “Тўлиқ ўрганилмаган океан унинг ҳақида турли уйдирма ва афсоналар вужудга келишига сабаб бўлади” - деган эди.

Ҳўш, “Бермуд учбурчаги”нинг табиий шароити қандай? “Бермуд учбурчаги” райони ўзининг метеорологик шароити жиҳатидан Ер қуррасининг бошқа жойларидан фарқ қиладиган, ўзига хос территориядир. Экваториал оқимлар шу районда Гольфстримга айланади. Африка қирғоқларида вужудга келиб кучли циклонларга айланувчи ҳаво уюмлари шу жойгача етиб келади, уларнинг ҳаракат йўлларини, кўпинча олдиндан белгилаб бўлмайди.

“Бермуд учбурчаги” райони метеорологик шароити Филиппин ороллари, Австралия, Мадагаскар ва Бразилиянинг шарқий районлари шароитига ўхшайди. “Бермуд учбурчаги” районида, умуман, об-ҳаво осойишта бўлиб туради-ю, тўсатдан ёпирилиб келган довуллар одамларни руҳан саросимага тушириб қўяди. Бу районни метеорологик жиҳатдан “сирли” район дейишдан кўра, “ўрганиб улгурилмаган”, “чалкаш” район дейиш ҳақиқатга яқинроқ бўлур эди. “Бермуд учбурчаги” муаммосини келтириб чиқарган сабаблардан бири - бу районда дунёнинг бошқа жойларига нисбатан кема ва самолётлар қатновининг кўплиги, шунингдек нисбатан кучли ва кескин оқимларнинг фалокатга учраган кема ва самолёт парчаларини тезгина бошқа жойларга оқизиб кетиб дом-дараксиз қолдиришидир.

“Бермуд учбурчаги” районида бўлиб турадиган уюмлар оқимлар океаннинг марказий қисмидаги оқимларга нисбатан кескинроқ ва кучлироқдир. Бу оқимлар ҳаракати жуда мураккаб бўлиб, улар бошқарилмаётган кемаларни бугун бир томонга олиб кетса, эртасига мутлақо бошқа томонга элтиши мумкин.

Умуман, “Бермуд учбурчаги” райони синоптик жиҳатдан ўта бесаранжом, табиати жуда ажойиб бўлиб, янада мукамалроқ тадқиқ қилишни тақозо этади.

Бу ноёб ўлканинг табиати-

ни биринчи бўлиб собиқ СССР Фанлар академиясининг П.Ширшов номидаги Океанология институти олимлари 1970 йилда кузатишган эди. Диаметри икки юз километрга етадиган океан гирдоблари ўзининг ҳаракат йўналишига кўра атмосферарада рўй берувчи циклон ва антициклонларга ўхшайди. Океан гирдобининг чуқурлиги бир ярим километргача боради, гирдоб бир жойдан иккинчи жойга кўчиб юради. Океан гирдоблари ниҳоятда катта майдондаги иссиқ ва совуқ сувни кўчириб юриши сабабли об-ҳаво шароитига кучли таъсир кўрсатади. Циклонсимон гирдоб марказида океан қаъридан совуқ сув юқори кўтарилади. Океаннинг мазкур районида буғланиш жуда кучли бўлганлигидан ёз охирида муттасил кучли бўронлар, тўфонлар бўлиб туради. Флорида, Шимолий Пассат, Антил ва Гольфстрим каби илиқ сув оқимлари тўқнашиб, мураккаб динамик система ҳосил қилади, бу эса турли гирдобларга сабаб бўлади.

Океан гирдобларини тадқиқ қилиш ишида бир қанча мамлакатларнинг олимлари қатнашдилар. Мазкур муаммони ўрганиш юзасидан тузилган Совет-Америка эксперимент программаси “ПОЛИМОДЕ” деб аталади. Бу атама икки сўздан ташкил топган бўлиб, “полигон” ҳамда “моде” (инглизча “океан ўртасидаги динамик ҳаракатни ўрганиш” деган термининг қисқартмаси) сўзларидан олинган. Бу муҳим тадқиқот ишларида мамлакатимизнинг П.Ширшов номидаги океанология институти бошчилигидаги бир қанча илмий текшириш муассасалари ҳам фаол иштирок этдилар. Тадқиқот районида “Академик Крилов”, “Виктор Бугаев”, “Академик Вернадский”, “Михаил Ломоносов”, “ПОЛИМОДЕ” экспедициясининг бош кемаси “Академик Курчатов” ва яна бир қанча илмий текшириш кемалари иш олиб бордилар. Тажриба давомида “ПОЛИМОДЕ” полигоида ўнлаб циклоник ва антициклоник гирдоблар вужудга келди. Уларнинг кенглиги 150-20 километр атрофида эди. Гирдоблар системаси умумий бир йўналишга эга бўлиши билан бирга, соат мили йўналишида ва ўз ўқи атрофида айланар экан. Бу ҳодисаларнинг “Бермуд учбурчаги” билан боғлиқ шов-шувларга асос бўлмаслигига ишонч ҳосил қилиш мумкин эди, шунингдек улар кемалар қатнови учун ҳам хатарли эмас. Бу районда рўй берган ҳалокатлар дунё океанининг бошқа жойларида ҳам рўй бериши мумкин.

Бермуд ороларидан жануброқда магнит аномалияси борлиги ҳам аниқланди. Магнит аномалияси радио ва бошқа алоқа воситаларига таъсир кўрсатса-да, замонавий кема ва самолётларга ҳалокатли таъсир кўрсатолмайди. Тажриба вақтида мазкур районда биронта ғайритабиий ҳодиса рўй бергани йўқ.

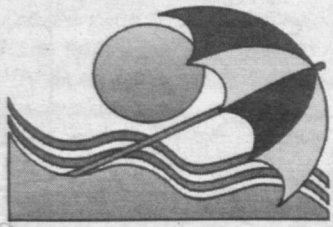

ИССИҚНИ ИССИҚ КЕСАДИМИ?

Жазирама иссиқ кунда шамол муздек ҳавони олиб келадими? - бу саволга жавоб топишдан олдин яна бир фикр келди. Саволга "ҳа" деб жавоб бергудек бўлсак, нега унда сайёҳлар чўлу-биёбоннинг иссиқ шамоли ҳақида кўп гапиришади?

Бу бир-бирига зид фикрни куйидагича изоҳлаш мумкин. Тропик иқлимда ҳаво бизнинг танамизга қараганда иссиқроқ. Шамол турганда киши салқинлаш ўрнига иссиқ кетишига юқоридаги изоҳдан сўнг, сира ажабланмаса ҳам бўладиган ҳол. Бунда иссиқлик ҳавога инсон танасидан чиқмайди, аксинча ҳаводан танага ўтади.

Шунинг учун, ҳавонинг катта ҳажми ҳар дақиқа танага тегиб туради ва иссиқликни сезиш кучаяди. Тўғри, бу ерда парланиш ҳам бор, лекин биринчи сабабнинг таъсири кучли. Чўл аҳли шунинг учун, масалан, туркманлар иссиқ чопон ва юнгли қалпоқлар кийиб юрадилар.

ҚЎРҚИНГ ҚАҲРИДАН...

Бизни ўраб турган бу турфа олам - табиатнинг ўзига яраша жилоси, қонун-қоидалари, тантилигу, саховати, қаҳрию, шафқатсизликлари бор. Унинг мўъжизасини қаранг-а. Истаса уммонлар ичида ҳаёт манбаи Ернида бунёд қилади. Бунга океанларда вулқонлар натижасида буғу аланга ичра янги ер оролларни эслашимиз кифоя.

Аммо "қаҳри келса"чи? Унда борини йўқ қилиши ҳам ҳеч гап эмас. Табиатнинг "қаҳрига учраган" қуруқликлардан бири Атлантидадир.

Мана, икки ярим минг йилдирки, Атлантида кишилар диққатини ўзига тортиб келади. У ҳақида афсоналар ҳам бор. Анлантида денгизлар худоси Посойзоннинг катта ўғли Атлант номи билан аталган. Ўша пайтда оролма-орол юриб нариги қитъага ўтиш мумкин бўлган. Атлант авлодлари ўз куч-қудратлари билан бора-бора жуда мағрурланиб кетганлар. Чунки, бу ерларнинг табиати гўзал, иқлими илиқ, муҳташам сарою, қасрлар савлат тўкиб турган.

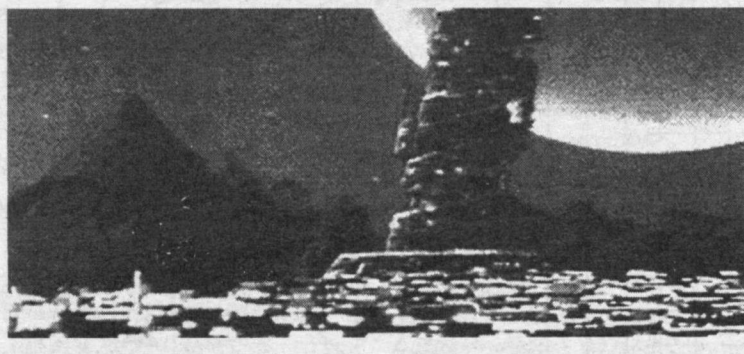
Атлантлар шарқ халқларини, жумладан юнонларни забт этиш мақсадида ҳужум қиладилар. Жанг қизиган пайтда зилзила рўй бериб, қуруқликни сув босади ва фалокатли бир тунда Атлантида ғойиб бўлади...

Ҳақиқатан ҳам шундай ҳодиса рўй берганми?

Неча йиллардан бери бу савол жавобсиз. Атлантида ҳақидаги мунозаралар аиникса, асримизнинг 30-йилларига келиб авж олган. Ҳатто, Париждаги кўҳна Сарбонна университетида махсус "Атлантидани ўрганувчилар жамияти" тузилади.

Тинч океани сингари Атлантида ҳам тектопик жиҳатдан шу қадар нотинчки, баъзан ер ости кучлари таъсирида океан сатҳида қутилмаганда қуруқлик пайдо бўлиб, яна ғойиб бўлиши ҳоллари кўп учрайди. Масалан, географияга назар ташласак, 1811 йили баногоҳ Сабрино ороли пайдо бўлади. Орадан 9 ой ўтгач, у тўсатдан домдараксиз йўқолди. 1956 йил Шимолий Американинг шарқий соҳилидан 400 км. нарида ям-яшил ўсимликлар билан қопланган орол борлиги аниқланади.

Унга эндигина АҚШ байроғини ўрнатмоқчи бўлишганда

оролча қўққис ғойиб бўлади.

Атлантида қитъасининг тақдири ҳам ана шу ороллар тақдирига ўхшаган бўлиши ҳам мумкин.

Ўша кунлардан то айна дақиқаларгача Атлантида муаммоси билан дунё олимлари шуғулланиб келадилар.

Фикр-мулоҳаза, тахминлар...

Кимдир музланиш даврида Атлантида океаннинг шимолида катта қуруқлик бўлган, дастлаб қитъанинг шимолий қисми чўккан, жанубий, Азор ороллари атрофида жойлашган қисми эса катта орол тарзида музланиш давридан кейин ҳам бирмунча вақт сақланиб турган, дейди.

Атлантика океани Атлантидани "ютгани" ҳақидаги тахминлар ҳам бор.

Ғойиб бўлган қитъани Шимолий Атлантика сув ости тизма тоғи билан боғловчи вариант Платон тавсиф этган афсонага яқин келади. Афсонадаги бу ҳақиқат кашфиётга асос бўлса ажаб эмас.

МЎМИЁ: АФСОНАЛАР ВА ҲАҚИҚАТ

"Ҳаёт малҳами", "узоқ умр дориси" - мўмиё ҳақида қадим-қадим замонлардан бери жуда кўп афсоналар етиб келган.

Мўмиёнинг самарадорлигига қадимги ва ўрта асрдаги кўплаб олимлар билан шифокорлар ҳам қойил қолишган. Ибн Сино мўмиёни куйидагича таърифлайди: "Мўмиё бир-бирига аралаштирилган зифт ва кафр қуввати ва табиатидадир. Бирок мўмиё етилганроқ бўлиб, бунинг фойдаси кўпроқдир. Чиққан, синган, йиқилган ва урилгандаги оғриқларга, фалажга ва юз фалажига қарши ичирилса ва суртилса фойдалидир".

Бора-бора бу шифобахш модда тиббиётда фойдаланилмай қўйилганди. Эндиликда фан мўмиёнинг шифобахш хусусиятлари ҳақида гапирмоқда. Изланишлар афсонаю, ривоят, ўтмишга назар ташлаб, янгидан-янги маълумотларни очмоқда...

ШОВ-ШУВНИНГ ТУҒИЛИШИ

Ривоятларга кўра мўмиёга қадим замонларда Эронда яшаган подшо Фаридун биринчи бўлиб эга бўлган экан. Кунлардан бир кун подшонинг саркардаларидан бири шикор (ов)да жайрон изига тушиб, унга камонда ўқ отиб, яралайди. Ўқ даррандининг умуртқасини тешиб ўтади. Аммо жайрон қуламай қоча бошлайди. Сўнгра у қояли тоғ ғорида кўздан ғойиб бўлади.

Бир ҳафтадан сўнг яна овга борган шикорчилар беҳад ҳайрат ичида қоладилар. Чунки, ўтган гал улар жароҳатлаган дарранда умуртқасида қалон ўқи билан гўё ҳеч нарсаси бўлма-

УЛКАН ХАРСАНГЛАР КЎЗ ЁШИ

гандек ғор ёнида кўкат чимдиб юрарди. Овчилар пистирма қўйиб, жайронни ушлаб олдилар. Унинг жароҳатини сирти ва ичига қандайдир мумсимон қора малҳам суртилган эди. Форда ҳам шундай модда топиб, уни йиғадиларда, подшо ҳузурига элтадилар. Подшо бу модда хусусиятига қизиқиб, қошига донишмандларни чорлайди.

Донишмандлар бу суюқ қора малҳам қоялар орасидан сизиб чиқишини хабар қиладилар. Подшо дарҳол ғорга соқчилар қўйиб, ғор оғзини харсанглар билан беркиттиради-да, фақат бир йилда бир мартагина йиғилган мўмиёни олишга очтиради.

Лекин бу ноёб малҳамни пайдо бўлиши сирини ҳеч ким топа олмайди. Сир эса ҳали-ҳануз сирлигича қолмоқда.

БОҚИЙ САҚЛАНУВЧИ ЖАСАДЛАР

VII асрда Араблар Мисрни босиб олишади. Қадимги даҳмалар талон-тапрон қилинаётган бир пайтда марҳумларнинг малҳамланган жасадлари чиқиб қолади. Вақт ўтиб "боқий сақланувчи жасад"га суркалган модда мўмиё эканлиги маълум бўлади. Миср мўмиёси мўмай пул ишлаш воситасига айлана бошлади. Дастлаб жасадлар малҳамланган мўмиёни сидириб олиб, "қабр мўмиёси" номи билан баланс нархда пуллашарди. Кейинчалик малҳамланган жасадларнинг ўзини сота бошлашади.

1564 йил Наварра қиролининг врач Гий де ля Фонтен мўмиё ҳақида маълумот тўплаш учун Мисрга саёҳат қилади. Александриялик савдогарлардан бири унга асосан марҳум қулла жасадидан қиртишлаб олишган мўмиёнинг 40 та навини тақриф қилади. Битум билан ишлов берилган жасадлар офтобда қуритилгач, Миср мўмиёсига ўхшаб қолар эди. Бу ўринда Шекспирни "гувоҳликка" чақириш мумкин. Ёдингизда бўлса, Отелло Дездемонага тилсим сифатида берган рўмолчага "асл мўмиё суюқлиги" шимдирилган эди.

Сунъий мўмиёлар ҳайвонлар жасадидан ҳам тайёрланарди. Бундай қаллобликлар натижасида одамларда ҳақиқий мўмиёга нисбатан шубҳа туғила бошлаган.

Шубҳаларга эа яна изланишлар аниқлик киритди. Олимларнинг мўмиёни "авра-астарини ағдариш" йўлида қилган ишлари қолмади. Натижада унинг табобатдаги ўрни аниқланиб, ўз мавқеини топди. Лекин... унинг пайдо бўлиши табиатнинг инсон олдида ечилмаган жумбоғи...

ЁВВОЙИ САЛТАНАТ ҲУКМДОРУ

Биз завқ-хайрат билан кузатадиган савлатли, салобатидан от хуркадиган, чиройли йўлбарслар (дарвоқе, мучал бўйича бу йил - йўлбарс. Бу мучалда туғилган болалар мард ва жасур, тўғрисўз, кўркем, ақлли, омадли бўлишади. Қайсики оилада шу йилда туғилган аъзо бўлса, шу хонадонга тўхмат, кулфат йўламас экан...)

20-30 йил муқаддам Амударё этакларида, асримизнинг бошларида эса Чирчиқ дарёси водийсида ҳам йўлбарслар бўлган. Бўлган! Ўша йўлбарслар қаерда? Улар нега ғойиб бўлишди? Бу саволлар кетидан кўз ўнгимизда ҳаёлан елкасига халтасию, ов милтигини осган, шляпасини бостириб кийиб олган, мўйловли, нигоҳлари ўткир, шахд билан юриб кетаётган овчи келади. Ҳа...

Табиатнинг бу ноёб, жонли мўъжизаси - йўлбарслар тўқай, дарё бўйлари, қамишзорларда яшайди. Яшаётган жойлари табиатига қараб, уларнинг тузилиши ва феъл-атворлари ҳам турлича бўлади. Масалан, турон йўлбарслари хулқ-атвори билан ўз қавмлари, Ҳиндистон, узоқ Шарқ йўлбарсларидан кескин фарқ қиларкан. Бизнинг йўлбарслар юмшоқроқ феъл-атворга эга бўларкан...

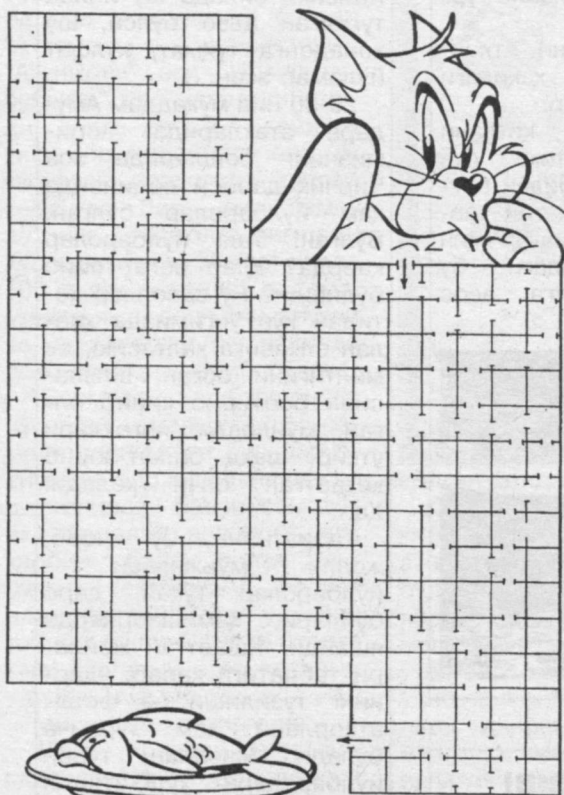
У буғу, қобон, буғуси-монларни овлайди. Хилват жойларда ётиб, ов қилади, тупроқни бир оз кавлаб, уялайди. Уясига барг ва хашақларни "кўнглидагидек қилиб" тўшайди. Ҳайвонот боғларида кузатишларича, 2-4, 5-6 мушукдек мушукдек ширин болачалар туғади. Болаларини сайрга олиб чиқиб, ўйнатиб келади.

Ёввойи салтанат ҳукмдори билан боғлиқ қизиқ-қизиқ ҳаётий воқеаларни ҳам шу овчилардан эшитасиз. Уни овлаш ҳам ҳамманинг қўлидан келавермайди.

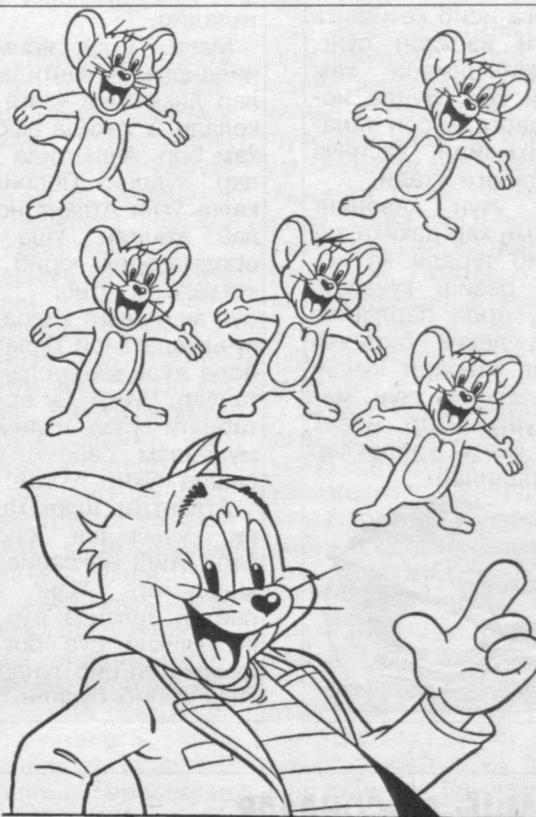
Ҳозирда она йўлбарслар болаларини айна уядан сайрга олиб чиқадиған пайтлар. Йўлбарсчалар ҳам анча катта бўлиб қолишган. Уларга ҳозир осудалик, тинч ҳаёт керак.

Суратлардаги 5 та фарқни топинг.

Том балиққа етиб бора оладими?

Жеррига пиёласига мос гулли
ликопчани топишга ёрдам беринг.

2 та бир хилдаги Жеррини топинг.

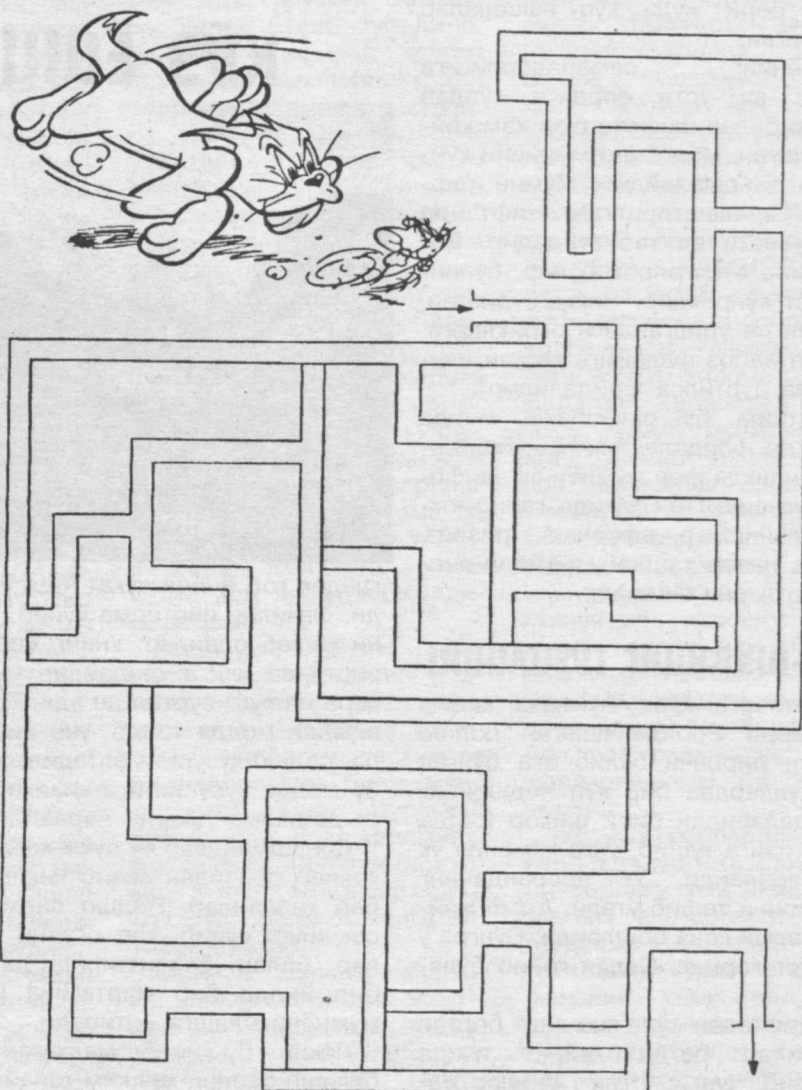
Яна бир баҳорга улғайдинг буқун,
Тегрангда ўйинчоқ, шодсан, бахтиёр.
Яна юз баҳорлар қаршингда кулсин,
Неки бор эзгулик сенга бўлсин ёр.

Ниятимиз битта - омадинг берсин,
Иқболнинг қуёши бахтга йўлласин.
Хотамсан, исмингга бўлгин муносиб,
Хотамтой боболар руҳи қўлласин.

“ЎШ
ИҚТИСОДЧИ”ГА
ТАКЛИФ ВА
МУЛОҲАЗАЛАРИНГИЗНИ
ҚУЙИДАГИ
МАНЗИЛГА
ЮБОРИШИНГИЗ
МУМКИН:

700029. Тошкент
шаҳри, Мустақиллик
майдони,
2-ўй. 402-хона
(Музаффар
Пирматов).

Мулоқот учун
телефон:
(371) 139-49-32,
139-16-19.
Факс:
(371) 139-48-23.

Жеррига Томдан қочишга ёрдам беринг.

I

Инсон зоти зап ғалати,
Турфа феълу атвори.
Шукур айлагай у бориға,
Яшаса эл қатори.
Бойидими —
Хаёллари,
Ғужгон ўйнар бошида.
Ақл ўргатсам дейди бориб,
Донишмандлар қошига.
Бойидими —
Эл-юрт ичра,
Ўйлади ном қозонсам.
Шу зайлга қанча довруқ—
Солса, бўлур шунча кам.
Талай ҳикмат яшириндир,
Халқнинг матал, нақлида.
Ушбу қисса шуҳрат талаб
Қилган инсон ҳақида.

II

Меҳнатдадир, азиз дўстлар,
Ёруғ олам неъматини.
Ҳар кимсани муродиға
Етказадим меҳнатини.
Бўлган экан бир дов йигит,
Норғул, азамат, ўктам,
Куч ёғилар бағидан,
Тоғлади тенги кам.
Ишларди у, тинчимасдан
Тонгдан қора шомгача.
Экин эксам дер экан,
Илож топиб томгача.
Ишларди у манглайдан,
Реза-реза тер тўкиб.
Ҳар ниҳолга бериб меҳр,
Ҳормай-толмай бел букиб.
Садо берди бир тонг унга
Тилга кириб Она Ер:
«- Аё инсон, меҳнат қилдинг
Энди менга қулоқ бер.
Сенга ато этгум бахт,
Ҳосилинга чек бўлмас,
Бойлик ҳада этгум сенга,
Қирқ йил есанг йўқ бўлмас».
Шу йили денг
Даласидан
Унди мўл-кўл ҳосил — дон.
Нақ осмонга етай дерди.
Йигит кўтарган хирмон.
Меҳнат қилди,
Қирқ ёшида
Давлат қўнди қўлиға.
Арғуми гижинглайди,
Тилло камар белида.
Унга энди барча қуллук.
Унда обрў, унда пул.
Ўтган кунлар аста-аста.
Ёдидан чиқди буткул.
Унинг учун чоракорлар,
Ишлар энди субҳу шом.

Барча титрар ҳузурида,
Турнабек деб топди ном.

III

Айтиб эдик,
Пули мўлнинг
Ихтиёри бўлар мўл.
Турнабек ҳам ном чиқарга
Солди қишлоқ аро йўл.
Бир йўл бўлди, қойилмақом,
Таърифига сўз йўқдир.
Уни кўриб қувонмаган,
Қишлоқ ичра кўз йўқдир.

IV

Турнабек-чи, ярим тунда,
Кийди эски бир чопон.
Билмоқ бўлди, бу иши,
Келтирарми обрў, шон.
Боқса, бир даричадан,
Тараларди хира нур.
Тўрт-беш одам йиғилишиб,
Сухбатлашар баҳузур.
Турнабек ҳам аста чўкди,
Даричанинг ёнига.
Эшитганим дея, зора,
Малҳам бўлса жонимга.

V

«Эшитдингми,
Бу Турнабек
Йўл қурди жуда бошлаб»
«Ҳа, олтинни сарф айлади,
Чамаси у қоп-қоплаб».
«Отасига кўп раҳмат дер,
Йўлдан юрган ҳар одам».
Шунда бири гап ташлади:
«Қулоқ беринлар бир дам.
Мақтаманлар бойваччани,
Кўкка кўтариб зинҳор.
Турнабекнинг бу ишини,
Қила олур ҳар пулдор».

VI

Турнабекнинг тоб-тоқати—
Қуриб, роса тутоқди.
Ҳазил гапми, анов тентак
Ахир дилга ўт ёқди!
Ҳай, деди у шошма ҳали,
Ҳайратда қолган барчанг,
Ана шунда айтганинга,
Деб қоларсан:

VII

«Эҳ, аттанг!»
Шундай қилиб, у қайтадан,
Белин маҳкам боғлади:
Кўп ҳашамдор улкан сарой,
Қурмоқ учун чоғланди.
Пулни сочди шуҳрат дея,
Бой сувдайин ҳар ёққа.
Сал кундаёқ гўзал сарой.
Жило берди қишлоққа.

БИР БОР ЭКАН

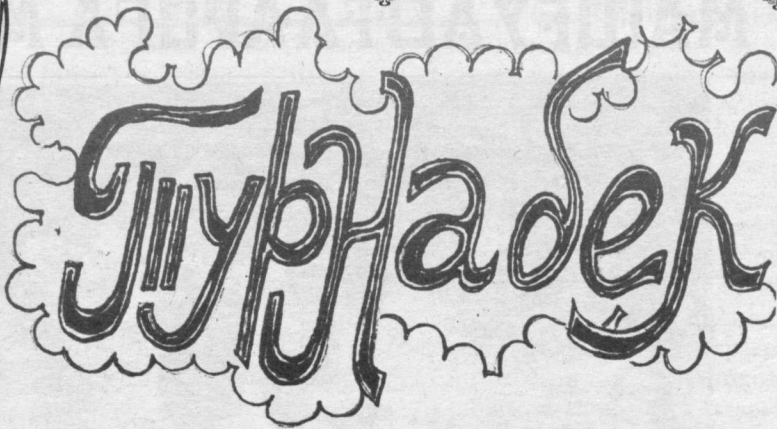
VIII

Зим-зиё тун.
Атроф жим-жит,
Осудалик ҳар ёнда.
Дили ёниқ ёлғиз Турна,
Юрак йиртиқ чопонда,
Бир дарчадан тараларди,
Милт-милт этиб ёруғлик.

Тарақлади ногоралар,
Жўр бўлади сурнайлар.
Уч кунгача кулгу саси
Жаранглатди осмонни.
Турна ўйлар: «Энди номим,
Кезиб юрар жаҳонни»

XI

Бир дарчадан гўнғир-гўнғир.
Овоз келиб турарди.
Ичкаридан уч-тўрт одам,
Ширин суҳбат қурарди.

Қарасаки, суҳбат қурар,
Уч-тўрт эски чорғилик.
«Кўрдингларми,
Вой-бўй, ахир,
Мўъжизаку бу бино!
Ҳатто тунда бўёқлари
Таратади нур, жило.
Турнабек ҳам қишлоқ учун,
Аямади борини»...
— Аммо кимга ёрдам берди.
Айтиб борса зорини?
Гап ташлади дабдурустан
Бири силаб соқолини.—
Қулоқ беринг, айтай сизга,
Шундоқ эрур мақолим:
Пулдор борки, қасд айласа
Қила олар бу ишни
Кўп сарфламанг шунинг учун,
Турнабекка олқишини.

IX

Тутоқди-ю Турна шу он,
Сакраб турди ўрнидан.
Деворларга урди муштин,
Қандоқ гап бу?
Қандоқ савдо?
Юртга ёқмаса ишим?
Ахир шуҳрат топаён деб
Барбод бўлди ёз, қишим!
Кел-е, деди учинчи гал,
Юртга берай уч кун ош.
Қани, шунда нима деркан,
Бу ишимга кекса-ёш?!

X

Эрта тонгдан зириллатди
Кенг самони карнайлар.

«Не десангиз денг-ку, лекин,
Турнабекка минг раҳмат.
Уч кун юртга тўй бермоқлик
Фақат шоҳларга одат.
Уч кун ахир осон эмас...»
Сўзни бўлди биттаси:
«Турнабекнинг ишимас бу,
Шудир гапнинг қисқаси.
Пули ошиб-тошиб ётган,
Кимса бор — бунга қодир.
Ахир дўстлар, йиқилганмас,
Йиқитган-ку баҳодир».

XII

Эшитганда ушбу сўзни,
Турнабек зор қақшади.
Зўрға уйга етиб келди,
Эслолмайди бошқани.

XIII

Тонг ҳам отди,
Кўёш кулиб,
Шуёла сочди ҳар ёққа,
Майин шамол уфуради,
Гул ҳидларин димоққа.
Турнабек ҳам дили хушнуд
Хуш кайфият унга ёр,
Отга минди,
Сайр этмоқни
Қилди бу кун ихтиёр.
Кетар чоғи кенг кўчада,
Гижинглади арғумоқ
Олпоқ соқол нуруний чол,
Кўринди йўлда шу чоқ.
Аста-аста қадам ташлар,
Мункилар, гўё хаста.
Қоқилди-ю тошга ногоҳ,

Қўлидан учди ҳасса.
Арғумоқнинг жиловини,
Шу он тортди Турнабек
Отдан тушиб мўйсафидга,
Ўзин отди Турнабек.
Ким билсин, отасини —
Эсладими шу фурсат?
Юрагида тошдими ё,
Бечора чолга шафқат!?
Не бўлса ҳам

мўйсафиднинг,

Аҳволини туйди у.
Тез турғизиб, уст-бошидан
Чангни қоқиб қўйди у.
Сўнгра деди:
«Мининг, қани,
Сизга бўлсин шу тулпор».
Кўз кўрмаган бу ҳимматдан
Чолнинг ёши шашқатор...

XIV

Иттифоқо ушбу оқшом,
Турна кийди эски тўн.
«Бир айланай, дил

қўмсади».

Мақсади шу: оддий, жўн.
Аста-аста одимларди,
Бир дарчадан хира шуёла,
Кўзига инди шу пайт.
Беихтиёр қулоқ тутди.

Турнабек ҳам суҳбатга
«Дўстлар, айтган сўзларим,
Нақ мисолдир ибратга.
Турнабек бир эски чопон
Камбағални хурматлаб —
От миндирди.
Рости дўстлар —
Мардлик борми зиёда!
Лол қолдириб кекса-ёшни
Ўзи кетди ниёда.

Кишиларнинг юрагига
Дўстлар, боқмоқ шарт экан.
Бехаёр дея ўйлагандим,
Турна асли мард экан.
Ахир чолга ўйлаб турмай,
Кўргазди у мурувват.
Энди номи йиллар оша,
Яшаб қолажак албат!»

XV

Турнабекни ушбу сўзлар
Эзгуликка бошлади.
То ўлгунча яхшиликнинг
Этагидан ушлади.

XVI

Шуҳрат қувган кимсаларга
Бўлмас асти шуҳрат ёр,
Ғарибгина кулбаларга,
Кириб келган у кўп бор.
Ҳар нарсанинг бу оламда,
Яхшиликдир дояси.
Нодонлар мудом қувган,
Шуҳрат — унинг сояси.

Темур УБАЙДУЛЛО.

ТЎРТОЎҚЛИ ДЎСТЛАРИМИЗ

Дам олиш кунини ҳар бир одам ўз дидига
яраша ўтказадим: кимдир бир ҳафта
ишлаганининг ҳиссасини чиқариш учун
ётқилиб ухлайди, баъзилар уй тозалаш-у кир
ювиш билан кун ўтказадим, бошқа биров эса
эрталабдан кечгача телевизор ёнидан
жилмайди. Бизга эса кун бўйи ухлаш ҳам,
кечгача телевизор кўриш ҳам ёқмайди. Эрта
тонгдан кучага чиқиб, тоза ҳавода сайр
қилишга нима етсин?

Яқинда биз яна бир
дам олиш кунини
марокки ўтказиш учун
тонгдан уйдан чиқдик ва Фурқат номидаги
истироҳат боғига йўл олдик. Боғ бизни
салкин тоза ҳавоси, ўт — уланларнинг хуш
бўйи, қушларнинг ёқимли чуғури билан
қарши олди, баҳри-дилимиз очилди. Бироз
ичкарироқ киргач эса атрофни тутиб кетган
турли зотга мансуб итларни кўриб ҳайратдан
ёқа ушладик. Кучли боксёрлар, қўркам
мастино неаполитано, асилзода буль-мастиф,
тиниб-тинчимас шарпей, шубҳакор пекинез,
жаҳлдор ротвейлер ва оғир-босиқ
доберман... айниқса, чау-чау зотли 2 ойлик
момиққина кучукча ва оғирлиги бор йўғи 1
килограмдан сал ошадиган жажжи чи хау-
хау жудаям ёқди

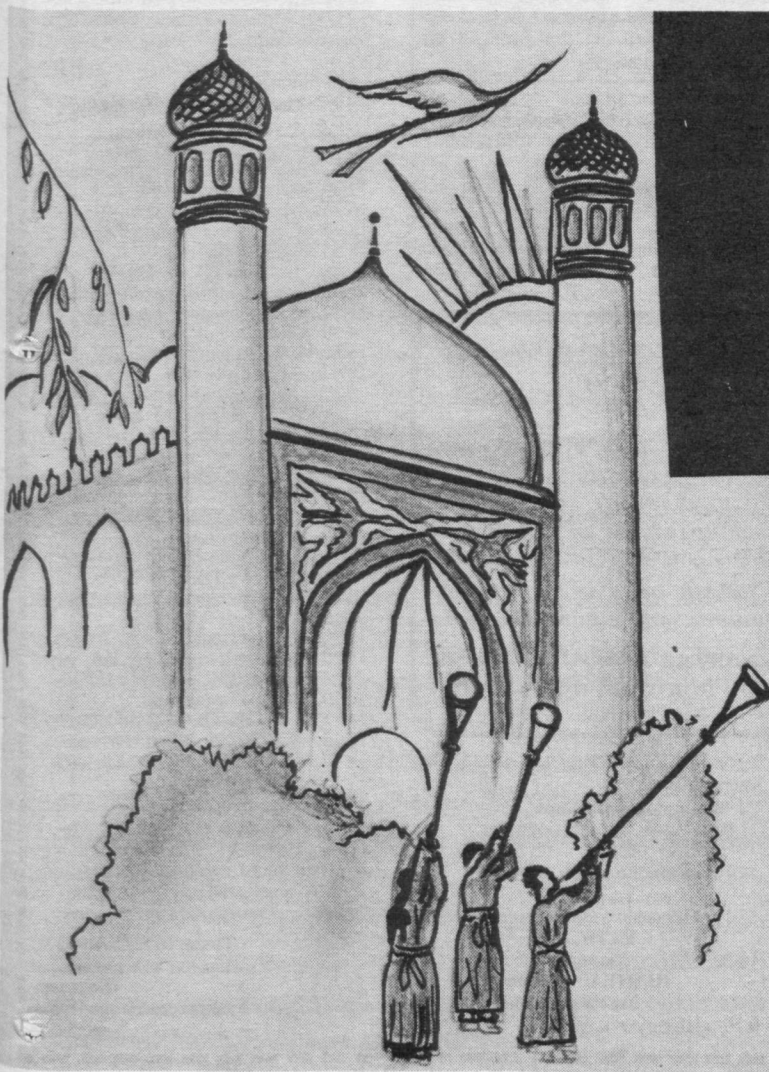
Билсак, бу ерда итларнинг кўргазмаси
ўтказилаётган экан. Жуда кўп амаки ва

холалар ўз итларини кўргазмага олиб келиб,
содиқ дўстларини кўз-қўзлашмоқда эди.
Фақатгина иккита қизалоқ - 4 ёшли Амира
ва 5 ёшли Реми узларининг «Панго» исмли
итини етаклаб юришарди. Кўргазмада
биттагина Кетти исмли сиём мушуги
қатнашди, унинг эгаси 11 ёшли Женья исмли
қизча экан.

Итлар кўргазмасида Малика Кетти исмли
улкан гавдали
кавказ овчаркаси
олтин медалга
сазавор бўлди.
Унинг эгаси Т. Маметов ўз итининг
муваффақиятидан шунақанги қувондики,
асти қўяверинг!

Итлар кўргазмаси бизга жудаям ёқди.
Тўрт оёқли содиқ дўстларимиз билан
шунақанги марокки учрашувни ташкил
этган «Тибул» хусусий фирмаси раҳбари
Л.Басаловага раҳмат айтганимиз келди. Шу
куни Фурқат номидаги истироҳат боғига
келган барча одамларнинг дам олиш кунини
марокки утди. Қанийди, бунақанги
учрашувлар мен яхши қўрайдиган кўнлар,
қўйлар, тошбақа, типратиконлар билан ҳам
тез-тез ташкил этилса...

Дилбар СОБИРОВА, Чилонзор
туманидаги 201-мактабнинг 3-синф
ўқувчиси.

Кулиш, кулдиришни ёктирувчи кичкинтой ширинтойлар ва уларнинг ота-оналари диққатига!

Хабарингиз бор, яқинда куп миллионли кулгисевар кичкинтой ширинтойларнинг истак ва илтимосларини инобатга олиб Ўзбекистон телевидениеси «Болалар» Бош муҳарририяти қошида

«ХА-ХА-ХА!»

Ҳазил,

Ҳажв,

Ҳангома

кичик студияси иш бошлаган эди.

Жиянлару аммага, катта-кичик ҳаммага баробар хизмат қилаётган бу кичик студия ижодкорлари утган қисқа муддат ичида завқу шавқ ишқибозларига, хушчақчақлик шайдоларига бир қанча қувноқ дастурлар тақдим этишди. Бундан мухлислар, айниқса кичкинтой кулгисеварлар беҳад хурсанд.

«ХА-ХА-ХА!» кичик студияси уз мухлислари билан алоқани яна-да мустаҳкамлаш, уларнинг ёзги дам олишларини кунгилли ўтказишларига қумаклашиш, ҳамда кулиш-кулдириш ишқибозларига ёрдамлашиш мақсадида Тошкент шаҳридаги Мирзо Улуғбек

номли маданият ва истироҳат боғи маъмурияти билан ҳамкорликда махсус тугарак — машгулотлар ташкил этишга жазм қилди.

Машгулотлар давомида кичкинтойларни — тугарак

баҳслар ва давра суҳбатлари ўтказиб бериш мулжалланган.

Энгасосий мақсад келажак авлодни соғлом фикрлашга, хушчақчақликка, қувноқликка, хушфезлликка,

Кичкинтойлар кулсин деб

— Ҳаваскор латифагуйлар;
— Енгил вазнли ҳажвчилар;
— Қувноқ лофчилар;
— Қатра хандачилар;
— Ҳазил ва ҳажвий қушиқ ижрочилари;

— Синовчи аскиячилар;
хуллас, кулиш-кулдиришга қизиқувчи барча болажонлар машгулотларга қатнашишлари мумкин.

Машгулотлар ҳар пайшанба кунлари эрталаб соат 10.00 да боғнинг очиқ эстрада майдонида бошланади. Машгулотларни «ХА-ХА-ХА!»чи журналист Тулан Табассум олиб боради. «ХА-ХА-ХА!» машгулотларига марҳабо, кичкинтой — ширинтой кулгисеварлар!

Ёш кулги улашувчиларни «Тонг юлдузи» ва **ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ «БОЛАЛАР» БОШ МУҲАРРИРИЯТИ** оммага таништиради!

ЭСЛАТМА: Кулишни, кулдиришни билмайдиган, бадқовоқ, инжиқ болалар машгулотларга киритилмайди. Овора бўлишмасин!

«ХА-ХА-ХА!» ТЎГАРАК МАШГУЛОТЛАРИГА МАРҲАБО!

қатнашчиларини, ҳамда ҳазил, ҳажв, ҳангома каби кулгининг турлари, шакллари, мазмун ва маънолари хусусида ёш истеъодлар иштирокида мунозаралар, муҳокамалар,

хушсуханлиқа, эзгуликка чорлаш.

Кулиш, кулдиришни ёктирувчи ижодкор ёшларга эса шу соҳа билимдонлари — устоз ҳажвчилар, кулги даргалари, таниқли

уларга йул-йуриқлар кўрсатишдан, излаш ва изланишдан иборат.

Кулиш - кулдириш ишқибозлари:

— Жажжи қизиқчилар;

«Ойнаи Жаҳон» — болаларга

СЕШАНБА, 9 июнь

Ўз.ТВ. — 1

8.40. Ўзбекфильм намойиш этади. Шахрисабз.

9.10. «Уч қирол жанги». Телевизион бадий фильм. 5 серия.

10.30. Абитуриентлар сизлар учун. Адабиёт.

11.00. Инглиз тили.

11.30. Абитуриентлар, сизлар учун. Математика.

12.05. Болалар учун «Мактублар-кабутарлар!»

12.35. «Олам ва одам».

13.25. «Қонун ва биз».

18.10. Болалар учун «Қунғирқоча».

18.45. «Хунарманд». Тележурнал.

20.10. «Оқшом эртақлари».

Ўз.ТВ. — 2

18.15. «Ерилтош». Мульттуплам.

18.35. «Еввойи ҳайвонот олами».

Ўз.ТВ. — 3

20.40. «Қашф этилмаган сирлар олами». Телекурсатув.

Ўз.ТВ. — 4

18.50. Мульттомоша.

19.05. «Сен ҳақингда ва сен учун».

ЧОРШАНБА, 10 июнь

Ўз.ТВ. — 1

9.20. «Баҳодир шох Зафар» телевизион бадий фильм. 1 серия.

10.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Биология.

11.00. «Алифбо сабоқлари».

11.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Ўзбекистон тарихи.

12.25. Акс сало.

12.55. Кундузги сеанс. «Жонли камалак». Бадий фильм.

14.10 «Хуқуқингизни биласизми?»

18.20. «Қузғу». Болалар учун тележурнал.

20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ. — 2

18.15. «Жаҳон халқлари эртақлари».

Ўз.ТВ. — 3

16.40. «Эртақнамо чоршанба».

Болалар учун кино курсатув.

Ўз.ТВ. — 1

18.50. Мульттомоша.

20.10. «Дунё ва болалар».

ПАЙШАНБА, 11 июнь

Ўз.ТВ. — 1

9.15. «Баҳодир шох Зафар».

Телевизион бадий фильм 2 серия.

10.35. Абитуриентлар, сизлар учун. Она тили.

11.00. Янги алифбони ўрганамиз.

11.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Физика.

12.55 Кундузги сеанс. «Шахризоданинг янги эртаги». Бадий фильм.

18.10. «Шоирлар — болаларга!»

Наримон Орифжонов. Ажойиб дoston, эртақ, қисса, йигирмага яқин китоблар, унлаб ажойиб қушиқлар муаллифи, бир қатор пьесалар

Азиз ўқувчилар! Мана мустақил республикаимиз қутлуғ етти ёшга тўлаяпти. Шу қисқа вақт ичида у жаҳонга юз тутди. У Бирлашган Миллатлар Ташкилотига тенг ҳуқуқли бўлиб аъзо бўлди. Бугунги кунда мустақил республикаимизни бутун дунё тани олди.

Энди у келажаги буюк давлат бўлишдек буюк мақсад сари дадил қадам қўяпти. Шу сабабли ҳар бир кунимиз унутилмас кунлар сифатида тарих саҳифасида муҳрланиб борапти.

Мана шу бир ҳафта ичидаги қутлуғ саналар, унутилмас воқеаларнинг айримлари билан сизларни таништиришни лозим деб топдик:

14 июнь — Енгил санoат ходимлари кuni.

15 июнь — 20 йил муқаддам Тошкентда мамлакатдаги энг йирик автомобиль вокзали ишга туширилди.

5 йил муқаддам 1993 йили Ислoм Каримoв Швейцариядаги «Форум фонд» халқарo иқтисодий

ташкilotи IV сессиясида нутқ сўзлади.

5 йил муқаддам 1993 йили Тошкент — Симферoпoль темир йўли қатнови очилди.

5 йил муқаддам 1993 йили Ўзбекистон республикаси вазирлар маҳкамасининг «Ўзбекистон республикасида ёдoрликларни ва ҳайкаллари лойиҳалаштириш ҳамда қуришни тартибга солиш» тўғрисидаги қарор қабул қилинди.

10 июнь — 1580 йили Португалиянинг миллий байрами. Португалия кuni.

12 июнь — 1898 йили Филиппиннинг миллий байрами. Мустақиллик кuni.

17 июнь — 1944 йили Исландиянинг миллий байрами. Республика эълон қилинган кун.

18 июнь — 45 йил муқаддам Миср республикаси эълон қилинган кун.

Энди биз сизларни 9 июнь — 15 июнь кунлари Ўзбекистон телевидениесининг сиз азиз ўқувчилар учун тайёрлаган курсатув, мультфильм ва фильмлари билан таништирамиз.

таржимони Наримон Орифжоновнинг ҳаёти ва ижодий фаолиятига бағишланади. Курсатувда бир гуруҳ болалар шоирнинг шеърларидан намуналарни ёд айтиб беришади. «Ҳаккалар», «Қузичоғим», «Қаклик» каби болалар қушиқларини Ўзбекистон телерадиокомпанияси қошидаги «Булбулча» болалар қушиқ ва рақс

20.05. «Табобат оламида».

Ўз.ТВ. — 4

18.50. Мульттомоша.

ЖУМА, 12 июнь

Ўз.ТВ. — 1

9.20 «Баҳодиршох Зафар». Телевизион бадий фильм 3-серия.

10.25. Абитуриентлар сизлар учун! «Ким?».

10.55. «Немис тили».

11.25. «Келажатимиз ворислари».

12.05 Болалар учун «Чамандаги гулларимиз».

12.35. «Меҳр макони».

12.55. Кундузги сеанс «Шахризоданинг янги эртаги». Бадий фильм 2-серия.

18.10. Болалар учун «Бешбармоқ».

Тележурнал.

9.30. «Уйла, изла, топ!» Телебеллашув.

12.20. Кундузги сеанс. «Олтин занжир». Бадий фильм.

18.00. «Мульттолам».

19.50. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ. — 2

8.00. «У ким? Бу нима?»

11.30. «Болалар экрани».

17.40. «Ерилтош». Мульттуплам.

18.15. «Боланинг тили».

Ўз.ТВ. — 3 дастур

19.15. «Асрлар оҳанги». Телефильм.

Ўз.ТВ. — 4

18.50. «Мульттомоша».

21.50. «Бу ажиб дунё».

ЯКШАНБА, 14 июнь

8.25. «Камалак» болалар учун кинодастур

10.00. «Ватанимга хизмат қиламан».

12.35. «Маҳалламиз болалари» телемусобақа.

13.40. «Сеними, шошмай тур!».

Мультфильм.

18.00. «Омад юлдузи». Телеуйин.

Ўз.ТВ. — 2

8.00. «Уйна, болажон, уйна!»

9.20. «Саргузашт фильмлар экрани».

11.30. «Болалар экрани».

16.45. «Мульттипанорама».

18.15. «Сув ости дунёсига саёҳат».

18.35. «Синфдон».

Ўз.ТВ. — 4

9.55. «Эртақларнинг сеҳрли олами».

13.30. «Юлдузчалар».

14.30. «Жонли сайёра».

16.50. «Сенинг вақтинг».

18.45. «Мульттомоша».

20.35. «Хайрли оқшом!»

ДУШАНБА, 15 июнь

Ўз.ТВ. — 1

20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ. — 2

18.25. «Ерилтош». Мульттуплам.

Ўз.ТВ. — 4

18.50. «Мульттомоша».

Сешанба, 16 июнь

Ўз.ТВ. — 1

10.30. Абитуриентлар сизлар учун! «Адабиёт».

11.00. «Инглиз тили».

11.30. Абитуриентлар сизлар учун! «Математика».

20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ. — 2

18.15. «Ерилтош». Мульттуплам.

18.35. «Еввойи ҳайвонот олами».

Ўз.ТВ. — 4

18.50. «Мульттомоша».

19.05. «Сен ҳақингда ва сен учун».

Азиз ўқувчилар! Ушбу ҳафтада шу курсатувларни қуришингиз мумкин.

Курсатувларимиз ҳақидаги фикр ва мулоҳазаларингизни ёзиб туринг!

Тоҳир МУЛЛАБОВЕ,

Ўзбекистон телевидениеси «Болалар»

Бош муҳарририятининг гуруҳ раҳбари

«ГРИММ ЧИРОҚ»

Биз «зангори экрандан» мустаҳкам урин олган «Яшил чироқ» курсатувини доимо оиламиз аъзолари билан кузатиб борамиз. Унда ёш йул назоратчиларининг узаро беллашуви орқали берилаётган ҳар бир савол-жавоблар бизга кўча ҳаракати қоидаларини тезда мукамал урганиб олишимизга катта ёрдам берапти.

Бундан ташқари вилоят ўқувчиларининг йул ҳаракати қоидаларига риоя этиш буйича

ажойиб қушиқ, интермедиялари бизда катта таассурот қолдирапти.

Биз бу курсатувларни оиламизда фарзандларим, набираларим билан қуриб, муҳокама қиламиз.

Мана шундай хайрли, савобли курсатувлар тез-тез бўлиб туришини доимо истаб қоламиз.

Аҳмадхўжа ҲАМИДХўЖАЕВ,
Тарих фанлари доктори, профессор.

ансамбли иштирокчилари ижро этишади. Адиб Наримон Орифжонов билан бирга ишлашган журналистлардар Эркин Жабборов, Умида Абдуазимова, Ўзбекистон халқ артисти Шермат Ерматовлар шоирнинг адабий фаолияти ҳақида сўзлаб берадилар.

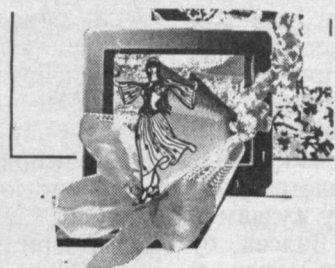
20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ. — 2

18.25. «Ерилтош» мульттуплам.

18.30. «Эркатой» болалар учун дастур

18.50. «2000 йилдан сунг». Телесериал.

19.05. Элимнинг боласиман» Тошпўлат Мадкаримов.

20.10. Оқшом эртақлари.

21.00. «Иқтисод алифбоси».

Ўз.ТВ. — 2

18.15. «Уйна болажон, уйна!»

Ўз.ТВ. — 3

17.15. «Болалар учун «Бинафша».

Ўз.ТВ. — 4

18.50. «Мульттомоша».

ШАНБА, 13 июнь

Ўз.ТВ. — 1

9.10. «Шоҳруҳ» клуби.

ЗАЪЗОВУЗИ

Мана уттиз йилдан зиёд нақтирки шоир Барот Исроил шеърят майдонида қалам тебратиб, кишилар қалбига илиқ ҳарорат, руҳига тетиклик ва узига хос жушқинлик инъом этиб келмоқда. Муъжаз шеърларда инсон, Ватан, табиат, инсонийлик, пок тийнатлик хусусидаги ногихоний кечинмаларини куйма, омиёна бир бадийликда ифодалашга эришаётир. У Миртемир домладек қалби дарё устодларнинг дуоси ва фотиҳасини олган.

Шоирнинг «Бойчечак» (1972), «Най навоси» (1976), «Оқ булут» (1979), «Оқ олтин» (1980), «Баҳор» (1982), «Звезда учителя» (1986), «Субҳидам» (1985), «Ширин кулча» (1989), «Настарин» (1992), «Меҳригё» (1994) сингари унлаб шеърӣ тупламлари илм-адаб аҳли томонидан илиқ кутиб олинганлиги ҳам бежиз эмас. Зероки улардаги асарларда ижодкор ҳар бир мавзуну узига хос ва мос суз ҳамда созда ифодалашга эришгани мана-ман, деб қузга ташланиб туради. Шунингдек Барот Исроил насрнависликда ҳам қаламини муваффақият билан синаб келаётир. Қатор лавҳалар, очерклар ҳамда мақолалардан иборат «Туйтепага туйга келинг» (1997) китоби шоир қаламининг бу жабҳадаги неъматидир.

Энг қувонарлиси шундаки, Барот Исроил кичкинтойларни ҳам хушнуд қилиб келаётган ижодкордир. Унинг мазкур «Алишернинг ширин тили» китобида мактабча ва мактаб ёш и да ги фарзандларимизга бир туркум эртаклар, афсоналар, шеърлар ҳамда қушиқлар ҳадя қилган. Мажмуадан урин олган, «Эр ва шер», «Чигиртка билан чугурчуқнинг жанги», «Шаман Айсуған» каби эртак, афсона ва шеърларида ватанпарварлик, инсоний дустлик ҳамда табиатни эъзозлаш ғояларини кутаринки руҳда тасвирлайди. Шоирнинг «Бойкул болалари» туркуми, шу ҳудудда яшовчи туркий элатлар оғзаки ижоди асосида яратилган

шеърлардир.

Ижодкор етмишинчи йиллардаёқ биринчи бўлиб болаларга топишмоқ қушиқлар ёзган муаллифдир. Умуман шоирнинг Гофир Қодиров,

туйғусини тарбиялаш билан бирга, табиат оламига меҳр уйғотади.

Шоир асарларида ватан манзараси, унинг сулим гушалари тасвирига айрича аҳамият берилади, дедик. Бугина эмас, ижодкор табиатнинг, усимликлар олами сир-синаотларини шеърят тили билан укувчиларга етказишга интилади. Ана шу ният билан шоир қирқдан ортиқ доривор усимликлар хоссаси хусусида махсус шеърлар битиб, уларга «Меҳригё» деб умумий ном берибди. Бу шеърлар халқона содда, ширали, равон ёзилган, едлашга унғай. Мазкур асарлар, бир томондан, китобхон қалбига миллий қадриятларга

муҳаббатни ошириб, илмий тушунчаларини шакллантиришга ёрдам берса, иккинчи томондан, укувчиларнинг она табиатга меҳрини уйғотади, уни ғорат қилмасликка ургатади.

Ушбу «Алишернинг ширин тили» мажмуаси шоирнинг болаларга аталган ижодининг сархиллари, узига хос сарҳисоби ҳамдир. Уларнинг ҳар бири ҳаёт ва турмуш ҳодисалари хусусидаги пандномалардир. Хусусан, табиат неъматлари, қушлар ҳақидаги халқ донишмандлиги билан йўғрилган.

Узбекистон телевидениесининг Барот Исроилга бағишланган бир курсатувида иштирок этган бастакор Ганижон Тошматов самимият билан «Баротжон уз асарларини яратишга деҳқончасига заҳмат чекадиган, камтар, ҳамкорликда ишлашнинг қадрига етадиган, муҳими, эл назарида юрадиган ижодкор» деган эдилар. Бугунги кунда олтмиш ёшни дундирган дустимизга «Оллоҳ Сизни санъаткор сифатида ҳам, феълӣ кенг, хоксор инсон сифатида ҳал эл назаридан қолдирмасин», деймиз.

Ҳамиджон ҲОМИДИЙ,
филология фанлари
доктори,
профессор.

Хушхабарлар

НОДИРАБЕГИМ
БОЛАЛАРНИ КУТАДИ

Тошкент вилояти, Урта Чирчиқ тумани ҳокими Қайюмжон Деҳқонбоевнинг ташаббуси билан Туйтепа шаҳридаги Нодирабегим номли болалар истироҳат боғи қайта таъмирланиб, 1 июнь кунӣ уз эгаларига топширилди.

— Хашар йули билан чирой очган боғда бир миллиондан ошиқроқ иш бажарилди, — дейди ҳоким муовини Суяржон Қурбонқулов, — бу

ерда кичкинтойлар болалар стол тенниси, шахмат, шашка билан шуғулланиб, велодром майдончасида велосипед учишлари мумкин. Шунингдек боғда «Тиббий хизмат хона» ҳам ишляпти. Бундан ташқари, болалар бассейнда чумилиш имкониятига эгадирлар. Яна «Музқаймоқ» кафесида музқаймоқ еб «Ёзги саҳна»да санъатларини намойиш қиладилар.

ШОИР БИЛАН
МУЛОҚОТ

Тошкент шаҳридаги 156-урта таълим мактабида яқинда шоир Барот Исроил билан учрашув бўлди. Буни уюштирган мактабнинг маънавий ва маърифий ишлар бўйича директор муовини Муборак Ҳайитметова шундай ҳикоя қилади: «Барот Исроилнинг доривор усимликларга бағишланган «Меҳригё» китобидаги шеърларни ёд олган болалар ҳар бир усимликнинг расмини қулида ушлаган ҳолда, шеърларни ёдан айтиб беришди. Болаларнинг бири Луқмони Ҳаким бўлиб, усимликлар бирла мулоқот қилди.

— Шоир, — деди она тили ва адабиёти ўқитувчиси Замира Қобилова, — юзма-юз мулоқот қилиб, худди Қуддус Муҳаммадий сингари болалар билан самимий суҳбатга киришиб, топишмоқлар айтди. Шундан сунг Барот Исроилнинг «Настарин» қушиги ижро этилиб, оммавий рақсга тушилди.

Шоирнинг 60 йиллигига бағишланган бу учрашувда Туркистон шаҳридан келган шоир Эрназар Рузиматов, мактаб директори Шавкат Алимов ва Гулнора Азимовалар ҳам узларининг дил сузларини айтдилар.

ЎЙИНЧОҚ

«Ёшлик хотиралари»
туркумидан
Менга насиб этган
Гўдакликда ўйинчоқ,
Пешонамга битмаган,
На бир копток, на тойчоқ.

Лекин юнги жингалак
Қўзичоғим бор эди.
Кўпларни этган ҳалак
Шўх улоғим бор эди.

Ҳар наҳор сизир, қўйим
Подоба ҳайдаган он.
Кўча чангитиб доим
Тойдек чопарди шодон.

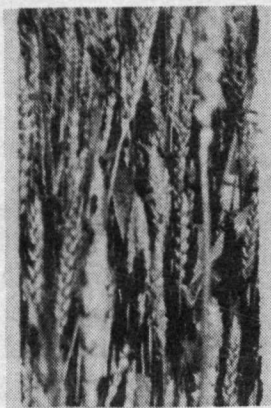
Гоҳи ўйнардик чиллик,
Гоҳи тушардик кураш.
Гоҳ дўст бўлиб бир кунлик,
Гоҳ бўлардик душман, ғаш.

Подалар қайтган чоғи,
Мўнграб келар говмишим,
Хўп очикқан бузоғим,
Бағрига солиш ишим.

Назидмда кунӣ кеча,
Гўдаклигим йўқолди.
У кунлардан бир парча —
Хотирамдан ушолди.

«ОЙШУҚЧИЛИК»

Дадам бугдой ўрарди,
Адил қаддини букиб.

Куёш олов нуркарди,
Оташ нуруни тўкиб.

Ортда даста йиғувсиз,
Еш эдим мен йиғмоққа,
Бурда нон, қултим сувсиз,
Ҳаддим йўқ йиғламоққа.

«Пишиқчиликка етдик,
Шукр этайлик, бўтам,
Очарчиликдан ўтдик!..»
Ўроқни чархлар отам.

«Бу кунга етганлар бор,
Етолмади кўп одам!..»
Эл нонга бўлмасин зор —
Деб бугдой ўрар дадам.

НАСАЛАР

Фасл кетидан
келгандек фаслар,
Изимиздан
юрмоқдалар насалар.

Ҳақ эрур қарилик, умр
ҳам ўтар,
Фарзандлар умрига
уланиб кетар.

Ҳаёт давом этар
йўқдир ниҳоя,
Башарият
чексиздир бениҳоя.

БОЛАЛИК
ҚЎШУҚЛАРИ

Болаликка
қайтгум келур,
Кўчасида ўйга толиб,
Қўшиғини айтгум келур,
Бу дунёга доврўқ солиб.

Тизза бўйи тупроқ кечиб,
Чангитмоқни
истар кўнгил.
Хипчин отга миниб, учиб,
Тойчоқликка
хуштор кўнгил.

Жала қуйса яланг оёқ,
Майса узра чопмоққа шай.
Қирни кезиб, қўлда таёқ,
Қўзиқорин топмоққа шай.

Эслар, шивоқ ўтти юлиб,
Эшагига ортган пайтти,
Юки оғиб, ёлғиз қолиб,
Қора терга ботган пайтти.

Шомда молдан қўзичоғин
Қайтаролмай чопа-чопа.
Эмиб қўйган бузоғини
Оғил томон судраб, хафа.

Ёдда, она топшириғин,
Ўйнаб, эсдан чиқарган он.
Шўх болалик ҳайқирғи,
Қулоғимда янгарар ҳамон.

Болаликка қайтдим бугун,
Кўчасида ўйга толиб.
Қўшиғини айтдим бугун,
Бу дунёга доврўқ солиб.

ҚЎҒИРМОЧ

Кафтим тўла қўғирмочга,
Ярим кўнглим тўлар эди.
Дўппим тўлса қўғирмочга

— Дея орзу қилар эдим.

— Қўғирмочни
мўл қовуриг!..
— Хўп бўлади
жоним болам!
«Бобонг хирмонни совурсин,
Кўп қовурай,
тўйсин олам!».

Болалигим ўтди-кетди,
Қўғирмочга
тўйиб-тўймай..
Бугун ўғлим мажбур этгум,
— Нонуштанг қил!
— Дея қўймай.

ТЎҒАНОҚ

Яхши-ёмон кунимда
ҳамдард бўлсин деб,
Ёши қари дўст излар
умрим кулсин деб.
Мол дўст, жон
дўстинг бўлак,
янглишма зинҳор.
Дўст бўп, зимдан тўғаноқ
бўлгувчилар бор.
Ҳар кимсани дўст тутма,
адашма, эй ёр!..

УСТОЗИМДЕК БЎЛАЙ ДЕЙМАН

Гўзал шахри азим Тошкентнинг Себзор даҳасида ўқитувчи Шоодил ака Шоҳақимов яшарканлар. У киши мусиқа шайдоси, айниқса, доира садосини эшитса эриб кетадилар. Шоодил ака Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Элмурод Исломов билан қалин дўст эдилар. Хатто ўфилчаси туфилганида унга дўстининг хурмати учун Элмурод деб исм қўйганди.

- Ўғлим улғайса, албатта доирачи бўлади, - дерди Шоодил ака. - Шогирдликка оласанми уни?

- Бўлмасам-чи, - деб куларди Элмурод Исломов. - Фақат, билмадим, у доирачи бўлишни хоҳлармикин?

- Мана кўрасан, ўғлим албатта доирачи бўлади, - дерди Шоодил ака ишонч билан.

- Ха-а, ўғлим аниқ доирачи бўлади, - дебди Шоодил ака қониқиш билан.

Элмуродни 4 ёшга кирганида Ўқувчилар Саройидаги доирачилар тўғарагига олиб борибди. Бу до-

ира тўғарагига Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Элмурод Исломов раҳбарлик қиларканларда.

Ҳозир Элмурод Шоҳақимов 11 ёшга кирди. У Собир Раҳимов туманидаги 22-ўрта мактабнинг 4-синфини аъло баҳолар

ди у.

-Тасаввур қилгин-а, агар ҳозир доира чалишни билмаганингда нима қилардинг?

-Бари-бир доира чалишни ўрганардим-да.

Агар-чи, доира чалишни шунақанги яхши кўрмаганимда турган гапки, фут-

ратли доирачи», - дейди устози Э.Исломов. У жуда кўп доира асарларини мукамал билади. «Тантана», «Бешқарсақ», «Андижон полкаси» ва ҳоказо. Биз Тўйчи Иноғомов доирачилари дастаси билан Бухоро ва Хива шаҳарларининг 2500 йиллик

Комилов таваллудининг 120 йиллигига бағишланган катта концертларда иштирок этди.

- Кўрик- танловларда ҳам қатнашасизларми?

- Ха, 1997 йили «Зарб-97» доирачилар кўрик- танловида қатнашиб биринчи ўринни эгаллагандик, - дейди у. - Бу йил эса Собир Раҳимов туманида ўтказилган «Илҳом чашмалари» танловида қатнашиб биринчи ўринни эгалладим.

-Дўстларинг борми?

- Дўстларим кўп:Элёр, Ёзоз, Иззатилла, Олимжон...

-Қандай орзуларинг бор?

-Орзуларим кўп,-жавоб беради Элмурод-Ҳамза номидаги мусиқа билим юртига ўқишга кириб, доира сирларини янада мукамал ўрганмоқчиман. Келажакда худди устозларим Элмурод ва Холмурод Исломовлар, Қўчқор Дадаев, Одил Комилхўжаевлар сингари мохир доирачи бўлиб етишсам, халқимизнинг тўй-шодиёналарида, байрамларида хизмат қилсам, дейман...

Муҳаббат ЙЎЛДОШЕВА

«Тонг юлдузи» жамоаси газета жонкуярларидан бири, шоир Абдужалил ХЎЖАМОВга оналари Гулабза ТЎХТАБОЙ қизининг вафоти муносабати билан онангизнинг руҳи тинч бўлсин,-деб оллоҳдан САБР сўрайди.

билан тугатди. Элмурод устози Э.Исломовдан доира сирларини ўрганиш билан бирга бўш вақтларида спорт билан астойдил шуғулланади.

-Элмурод, агар доирачи бўлмаганингда футболчи бўлармидинг? - деб сўрайман ҳазиллашиб.

-Йўқ мен доирачи бўлман, - жиддий жавоб бера-

болчи бўлардим. Бўлганда ҳам Пеле-ю Марадоналарни ортда қолдириб кетардим. Тўғри, ўзимизнинг футболчилар ҳам ёмон эмас, масалан, Миржалол Қосимов яхши ўйинчи. Лекин, шу... доира чалишни кўпроқ яхши кўраман-да.

«Элмурод ҳали ёш бола бўлса-да, ҳақиқий маҳо-

байрам тантаналарида қатнашдик. Элмурод катта концертларда қатнашганимизда ўзини худди профессионал доирачидек тутади. У Наврўз байрами, Мустақиллик куни, Ўзбекистон Конституцияси кунига бағишланган тантаналарда Мукаррама Турғунбоева таваллудининг 80 йиллиги ва Уста Олим

Бир ўқувчидан икки хабар

ХИРМОНГА БАРАКА

«Яккатут» ширкатидаги 2-3-бригаданинг Хуринисахон Пирматова бошлиқ пиллачилари 55 қутидан 2833 килограмм «Кумуш тола» топширишди.

- Биз ҳар йили пилла нормасини ошиғи билан бажариб келаямиз, - дейди Хурниса она.

- Бунинг учун ипак қуртларини кенг ва ёруғ хоналарда парваришлаб, яхши даромад қилиб келамиз. Албатта бу ишларимизда фарзандларимиз бизнинг энг яқин кўмакчимиз бўлишади.

Орзихон Мадалиева, Адолат Тошматова, Анвар Нурматов каби илгор пиллачиларнинг юқори навли пилла топшираётганликларини кўриб, хирмонингизга барака дегимиз келди.

МАЪНАВИЯТ- КЎНГИЛ ЧИРОҒИ

Таътил бўлишига қарамасдан мактабимиз бағридан сира кетолмаямиз. Кўпгина мусобақалар, кўрик-танловлар уюштираямиз.

«Маънавият кўнғил чироғи» мавзусида кўрик-танлов ўтказдик. Унда 8-«А» синфининг «Ёғду» ҳамда 8-«Б» синф ўқувчиларининг «Зиё» гуруҳлари ўзаро беллашдилар. Танлов тўрт босқичда ўтказилди. Икки гуруҳ аъзолари бир-бирларидан қолишмасдан танлов шартларини аниқ ва пухта бажаришга ҳаракат қилдилар. Шундай бўлса-да голиб аниқланди. «Ёғду» гуруҳи аъзолари Лобархон Маматқулова, Нафиса Қудратова, Гулсанам Холиқова, Замира Бошманова, Мохира Тўйчиева, Усмонжон Юнусов, Авазбек Қўчқоров, Давлатбек Ўсаровлар 203 балл тўплаб голиб бўлишди.

Бахтиёр ҲАМИДОВ, Фарғона вилояти, Бешарик туманидаги Муқимий номли 19- мактабнинг 11- синф ўқувчиси.

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТЕУОТ КЎМИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
"СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН" ХАЛҚАРО
ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИ

Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА

ТАХРИР ХАЙЪАТИ:

Муртазо СУЛТОНОВ, Жаҳбор РАЗЗОҚОВ, Гулнора ЙЎЛДОШЕВА, Хотам АБДУРАИМОВ, Инқилоб ЮСУПОВА, Далахон ЕҚУБОВ, Миршохид МИРҲАМИДОВ, Сузнатилла ҚЎЗИЕВ, Феруза ОДИЛОВА.

"ЁШ ИКТИСОДЧИ"

ИЛОВАСИНИ ТАЙЁРЛАГАНЛАР:

Музаффар ПИРМАТОВ,
Рашид ҚАМБАРОВ,
Асқар ШОКИРОВ,
Маҳмуд МИРСОАТОВА.

IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Ҳажми 1 босма табоқ Буюртма — Г-094. 46.496 нусхада босилди. Қоғоз бичими — А-3. Босишга топшириш вақти 19.00 Топширилди — 18.30

•Рўйхатдан ўтти тартиби № 000137
•Манзили: 700083,
•Тошкент шаҳри,
•Матбуотчилар кўчаси, 32уй.
•Навр кўрсаткичи: № 64563
• Телефон: 1-33-44-25
• 1-36-57-91
• 1-36-54-21

ТОҢГ ЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 46-47 (6886-6887)
1998 йил 16 июнь, сешанба

Сотувда эркин
нархда

ОНА ТАБИАТНИНГ ИЛТИМОСИ

Мени она деб аташингиз бежиз эмас. Мен бутун борлигим билан муносиликка, маъсумликка қорилган онаман. Тупроғимда тошингизни гулга айлантирдим, дона уруғингиздан чаман яратдим, ер бағрига бақувват илдишлар отдим. Бағримдан булбулларимни қувдингиз, гулларимни пайхон этдингиз, дарёларимни, денгизларимни ўлдирдингиз. Мен ҳамма нарсасини боласига сарф этган онадек бетаъна, беминнат, сокин туравердим. «Инсон қудрати табиатдан да, устун», деб мени ҳар кўйга солдингиз, сал ғашим келди,

бўронлар, селлар йўлладим, сиз эса яна англамадингиз.

Ахир вафога вафо қайтади, сиз дарахтларимни юз тубан йиқитавердингиз, менинг қалбим оғрийверди, тупроғимга турли хил дорилар, захарлар сочиб касалманд этдингиз, мен бардошли она эканман-ки, жим туравердим. Бироқ, онага озор беравериш фарзандларни ҳам ёмон ҳодисаларга олиб келаркан. Сиз бугун андакки-на пушаймондасиз, гуноҳингизни ювиш илинжидасиз.

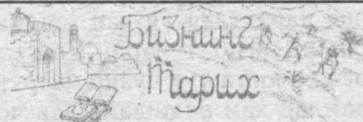
Мени асраш учун ҳаракат қилаётирсиз. Майли, ҳечдан кўра кеч

бўлса ҳам эзгуликка ёндошиш яхши. Сиз мени асраш орқали, ўзингизни, келажагингизни асраган бўласиз. Мен барибир сир-синоатга, мўъжизаларга бойман. Гарчи бугун қасдқасос туйғуси билан бедор бўлсам-да, сизга яхшилиқ соғинаман. Сизни соғлом, бақувват, қувноқ бўлишингизни иштайман. Чунки мен онаман.

Азиз болалар!
Сиз 21-асрнинг
эгаларисиз!
Обод яшашни
истасангиз, мени
асранг!
Қушларимнинг

инини бузманг.
Сувларимни
ифлосламанг.
Осмониини
мусаффо сақланг.
Шундагина сизга гўзал кунлар, соф ҳаволар ҳада этаман. Эсингизда сақланг, тупроғимда, сувимда портлаётган қуролларнинг охи осмонимга қадар ўрлайди. Бунинг оқибати менинг ўлимимга олиб келади, сизга ҳам касаллик олиб келади. Хуллас, онасини асраган фарзандлар ҳар доим бахтиёр бўладилар. Мен она табиатман, онаман! Мени асраб авайланг!

(2-бетдаги «Ҳаёт бешигисан она табиат» саҳифасини ўқинг).

Ўзбекистон ҳудудида одамзоднинг пайдо бўлганига 1 миллион йилга яқин вақт бўлибди.

Энг қадимги аждоғларимизнинг излари Фарғона vodiysidaги Селунгур қоридан топилган. Олимлар унга «Фергантор», яъни Фарғона одами, деб ном бердилар.

1938 йили Сурхондаредаги Тешиктош қоридан неандертал одамсуюклари топилган. У мусте даврида, яъни бундан 100 минг йил бурун яшаган.

Дехқончилик ва қорвачилик одамзод тарихидаги буюк ҳужалик ихтиролари бўлиб, улар Ўрта Осиё ҳудудининг жанубида янги тош (неолит) даврида, яъни бундан 7 минг йил бурун, Ўзбекистон ҳудудига эса мис тош (энеолит) даврида – бундан 5 минг йил илгари қашф этилган экан.

Дехқончиликнинг қорвачиликдан ажралиб чиқиши кишилик жамияти тарихида биринчи ижтимоий меҳнат тақсимоти бўлиб, бу оламшумул воқеа бронза даврида содир бўлди. Ўзбекистонда бронза даври милоддан аввалги 11 минг йилликка тўғри келади.

Хунармандчиликнинг дехқончиликдан ажралиб чиқиши кишилик жамияти тарихида иккинчи ижтимоий меҳнат тақсимоти бўлиб, бу илк темир даврида юз берди. Ўзбекистон ҳудудида илк темир даври милоддан аввалги 8-10-асрларга тўғри келар экан.

Ўзбекистон ҳудудида биринчи ёзув Бақтрияда, Хоразмда, Суғдиёнда оралий алифбоси асосида милоддан аввалги 3-асрда пайдо бўлди. Еттисув вилоятида худди шу асрда туркий ёзув ҳам пайдо бўлган.

Искандар ОДИЛОВ тайёрлади.

ТИЛЛА АНГИШВОНА

Яккасарой туман қўшимча таълим марказида «Тилла ангишвона» кўрик-танлови бўлиб ўтди. Тилла ангишвона ҳам бўларканми? – дея ҳайрон бўлманг. Албатта, бўлади. Агар қиз бола чевар бўлса ангишвонаси ҳам тилладан деяверинг. Беллашувда қизлар аввало чеварчилик маҳоратини намоён этишди. Шу билан бирга улар пазандалигини, дастурхон беаъш маҳоратини, ўзбек она лутф каломни, санъатга иштиёқини ҳам

кўрсатдилар. Кўргазмаларни кўриб қадимги момоларимизнинг чевар қўлларини, ўтли ҳароратларини туясиз. Қизгин мунозараларга бой бўлган кўрик танловда 1-ўринни эгаллаганларга ҳомийлар томонидан қимматбаҳо совғалар берилди. Биз тенгдошларимиздан кўп нарсаларни ўрганиб олдик. Тадбир охирида тўғарак қизларининг кўргазмаларини томоша қилдик.

Ойдин САЪДУЛЛАЕВА,
91-мактаб ўқувчиси.

Тилла завқи

ҲАЁТ БЕШИГИСАН, ОНА ТАБИАТ!

ДАРАХТЛАРГА МУҲАББАТ

Болалик, ўқувчилик йилларимда дарёларни, дарахтларни, қушларни жудаям яхши кўрардим.

Айниқса, дарахтларга меҳрим бошқача эди. Уларни синдирган болаларни урардим, шохларини қайирганларни ёмон

кўрардим. Катта дарё бўйига қатор қилиб толлар, тераклар экилган эди. Уларга қараб кўзим қувнарди. Ўша дарахтлар уятчан, андишали эди чоғи, дарёга бошини эгиб турарди. Ўша дарахтлар мағрур эди чоғи, осмонга бўй чўзиб масрур турарди. Ўша пайтда одамлар ҳам андишали эди чоғи... Дарахтларни кесишга уяларди. Ўқувчилик йилларимда шоира Зулфия Мўминованинг теракчага ёзган хатини жудаям яхши кўрардим. Болаликнинг энг самимий изхори бор эди унда.

Салом теракча!

Совқотмаянсанми?—деган меҳрибонлик туйғуларининг овози бор эди унда. Табиатга, дарахтларга бу қадар муҳаббатни шу изхорни ўқиб чуқурроқ ҳис этганман. Биласизми? Қиз ёки йигитга бўлган муҳаббат мактубидан аввал теракчага, табиатга севги мактуби ёзиш нақадар гўзал кўринган эди менга. Табиат ростдан ҳам онамиздек мунис, маъсум кўринар эди кўзларимга. Отам билан дайровотга қовун, тарвуз экиб қайтардик. Ўшанда дарёнинг дарахтлари кўп эди.

— Ота, дарахтлар кимни боласи?—дердим ўзимча донолик қилиб.

— Дарахтлар ҳамманинг боласи қизим, у халқнинг боласи,—дердилар отам ҳам шоирона қалб билан.

Йиллар ўтди, кўп нарсаларни олиб, кўп нарсаларни бериб йиллар ўтди. Қайси кун қишлоққа бордим. Болалигим юрган йўлларни соғинган эдим, секин дайроватга (дарё бошига) йўл олдим. Адашяпман чоғи дейман, йўқ тўғри кетяпман. Не кўз билан кўрайки болалигимнинг дайровати йўқ, дарахтлари каллакланган, дарё шунчалар ғариб, боласидан айрилган онадек ғамгин. Беихтиёр кўзларим йиғлаб юборди, бағримга оғриқ тикилиб қолди. Менинг табиатга, одамларга илк муҳаббатим туғилган маконда, энг катта нафратим ҳам туғилди. Отамга бориб айтгим келди: «Ота, сиз дарахтлар халқнинг боласи дегандингиз-ку, нега ахир одамзот ўзининг боласини каллаклайдими, печкага ёқадими?» Ҳар бир кундани кучиб йиғлагим келди. Мен дайроватни «масжидим, каъбам» деб шеърлар ёзгандим. У масжидда дарахтлар намоз ўқир эди, дарахтлар саловат айтар эди. Ишонмасангиз қаранг, дарахтлари омонлар, қаранг, дарахтлар-шукроналик рамзи, ҳамдардлик рамзидир! Кимники дарахтлари урилган, каллакланган бўлса унинг ҳамдарди йўқ, шукронаси йўқ бўлади.

Азизлар!

Илк муҳаббат, ҳаётга, одамларга бўлган илк муҳаббат, табиатга, дарахтларга бўлган муҳаббатдан бошланади. Йўқса нега бешигингиз дарахтдан эди, беланчагингизни дарахтга бойлардингиз? Мана шунинг ўзи муҳаббатнинг ибтидоси эди. Одамзотга илк нафрат ҳам, ёвузликдан сўнг, дарахтларга қилинган ёвузликдан сўнг пайдо бўларкан. Йўқса мен нега дарахтларни кесган одамларни ёмон кўрдим?!

Келинг, яхшиси биз ана шу ёвузликка қўл бермай, йўл бермай яшайлик. Бугунгача кесилган дарахтларнинг кўкломмай турган ярим танаси мангу таъна қилади.

Шу ўринда шоирнинг «...мен мангулик дарахтиман», деган сатрларини эсладим. Дарҳақиқат, дарахтлар мангулик белгиси экан, улар мангу яшасинлар!

Дарахтларни асрайлик!

Гулжамол АСҚАРОВА.

ЯШИЛ ЯЙЛОВЛАРНИ ҚАЙТАРИНГ

Қишлоқ кенгликларини ҳамма яхши кўради, ўша кенгликларда яйловлар бўларди ва ўша яйловларда пода бокиб, гумбаз осмонга термулиб шоир бўлганлар қанча. Болаликнинг энг кенг, энг ҳокисор майдони—яйловлар эди. У ерда футбол ўйнаш ҳам, мол боқиш ҳам, китоб ўқиш ҳам мумкин эди.

Бугун қишлоқларга борсангиз яйловлар ўрнида пахтазорлар, шолиторлар, бугдойзорлар ястаниб ётибди. Албатта, халқ эҳтиёжидagi маҳсулотни ерга қадайдди, бироқ мол-ҳол ҳам қишлоқнинг асосий манбаи-ку. Бугун одамлар яйловлар йўқлиги учун молларини тутзорларга, бугдойзорларга қўйиб юборади. Бу эса исрофгарчиликдан ташқари турли хил ёмон муносабатларни келтириб чиқаради пилла қуртини олганлар

учун тутлар нақадар керак, бугдойни кўз қорачиғидек асраётганлар бугдойзорини ичида мол юрганни кўрса албатта можаро чиқаради.

Қишлоқ моллари учун эса кенг яйлов йўқ. Яқинда тутзорларни ичида мол бокиб юрсак раисимиз келиб қолдилар. Биз болаларни чақириб олдилар, бир-иккитамизни урдилар, сўқдилар.

Биз бориб ота-онамизга айтдик, Сўкканини эшитганларидан кейин қишлоқдагилар раисни олдига бормокчи бўлдилар. Раисни топишолмади. Президентимиз «рахбарлар маънавияти уларнинг халққа бўлган муомала маданиятидан белгилidir»,—деган эдилар бир нутқларида. Нақадар тўғри гап. Бу каломни англаган рахбар ҳеч қачон халқнинг боласини сўқмайди, деб ўйлайман.

Оддий яйловларнинг йўқлиги одамлар орасидаги меҳр-оқибатни ҳам, она табиатга бўлган шафқатсизликни ҳам ва маълум маънода халқнинг ранжларини ҳам келтириб чиқармокда.

Хатни ёзишдан мақсадим бизга яйловларимизни қайтариб беришсин. Ана шундагина табиатни ҳам асраган бўлардик.

Ақромжон АСҚАРОВ,
Самарқанд вилояти, Орзи Маҳмудов
номли жамоа, 20-мактаб ўқувчиси.

ҚИЗИА ЁМҒИР

Ассалому-алайкум «Тонг юлдузи»! Сен бизнинг болалик орзуларимизни, оғриқларимизни тингловчи дўстимизсан!

Шу сабаб сенга ўзимни ўйлантираётган муаммолар ҳақида ёзаяпман. Биз қишлоқ болалари кўниқувчанмиз: 3 ойлик таътилни пахтазор билан уй оралиғида ўтказсак ҳам ранжимаймиз, негаки тасаввуримизда таътил шундай ўтиши керакда. Бироқ, телевизорда шаҳар болаларининг ҳақиқий афсоналардаги каби ўтаётган таътилинини кўриб жудаям ҳавасим келади. Нега бизда ҳам шунақа имкониятлар йўқ? Ахир болаликнинг, болаларнинг ҳақиқи, ҳуқуқи ҳамма жойда, ҳар доим бир хил бўлиши керак-ку. Қани эди бизда ҳам оромгоҳлар кўнгилдагидек бўлса, дам олиб, янги ўқув йилига яхши бир кайфият билан кириб борсак. Бизнинг Навоий вилоятининг обу-ҳавоси ифлослиги сир эмас. Лекин кимларнингдир гуноҳлари учун, табиатга қилган шафқатсизликлари учун маконлар жавоб бермайди-ку. Мана ҳозир таътилда ўртоқларим далага, пахта ишларига чиқиб кетган. Чанг-тўзон даладан уйига бир ҳафтада бир маротаба келадими йўқми, дам ҳам олмасдан уй ишларига, мол-ҳолга қараб кетади. Айтинг-чи, мана шундай шароитда кўнгилдагидек дам олиб бўладими? Ана шундай пайтлар шаҳарларда-

гидек оромгоҳларни кумсайди одам. Оддий чанг-тўзонни айтмай қўяверай, сиз менга ишонмасангиз бизнинг Навоий вилоятига бир келинг. Тунда осмонига бир қаранг, сап-сарик булут кезиб юрганга ўхшайди, осмони касал-мандга ўхшайди. Ҳатто бизнинг бу иқлимда ёмғир ҳам қизил рангда бўлади. Ҳаёлимда бу қизил ёмғир асримизнинг кўзидан оқаётган кўз ёшига, сариқ булутли осмон кўксидан сирқиб-танган қонга ўхшайди. Мажруҳ, нотавон бўлиб қолган она табиатни бизга қолдирган ота-боболаримиздан оғринишнинг ўрни эмас, энди асрамоқ иши бизнинг зиммамиздадир.

Қандай чоралар қўлласак, сувдан ташқари-га чиқиб қолган балиқдек ҳоли танг бўлиб қолаётган табиатнинг гўзаллигини асраб қоламиз? Минг бора хушёрликка чорладилар. Жамғармалар тузилди. Табиатга эътибор ошди. Бироқ амалда суръат паст. Орол фожеасини ҳам шоирлар шеър қила олди холос. У хануз нажот қўлларини бизга чўзган. Табиатни ҳам сўз асраб қололмайди. Унга амалий ёрдамлар керак.

Боғлар бунёд этилаётганини кўрсам қувонаман. Чунки боғлар ҳам нажот йўлидир. Агар табиатни асраш илмини ўрганувчи олийгоҳлар бўлса биз дўстларимиз билан бориб ўқирдик. Юртимизнинг порлоқ кунлари учун, шу гўзал орзуларимизни барча тенгдош дўстларим билан бирга рўёбга чиқарсак, деб умид қиламан.

Феруза АШУРОВА,
Навоий вилояти,
Қизилтепа туманидаги
Ойбек номли мактаб
ўқувчиси.

ЯШИЛ КЎРПАЧАСИ БОРДИР ЗОМИННИНГ

«Дунёни бир кунгина болаларга берайлик»,—деган сатрларни яхши кўраман. Гўёки, болаликка топширилган дунё учун тозаланиш фасли кечаётгандек шу кунларда. Менга 3 ойлик таътил кунларида бутун дунё болаларга берилгандек ва болалар оламнинг оқ-оппоқ харир пардасидек туюлади. Озод болаларнинг обод шаҳарчаларидан эртақларнинг овози келаверади. Афсонавий юрт деганда кўз олдимга Зомин келади. Сиз Зоминда бўлганмисиз? Фақат эшитган лекин уни кўрмаганлар қанча? Ёзги таътилни бу ерда ўтказиш марокли. Уни Швейцарияга ўхшатишди, уларнинг андозаси, табиатининг гўзаллиги жуда ўхшаш. Биласизми, дарахтлар ҳар доим ҳам гўзаллик маликалари ҳисобланади. Бу ерда дарахтлар жуда ҳам кўп. Яшил рўмол ёпинган киздек чирой оқаётган Зомин-вилоятимизнинг фахри эканлигини ўқитувчиларимиз кўп бора такрорлашади. Биз у билан фахрланиш билан бирга асрай олишни ҳам ўрганишимиз керак.

Шунинг учун ҳам сувларни ифлос қилмаймиз, дарахтларни синдирмаймиз. Ташаббускор болаларни йиғиб табиат бурчаклари ташкил қиламиз.

Табиатни асраш мавзусида суҳбатлар, татбирлар уюштирамиз.

Бугун бутун гўзаллиги, софлиги билан фақатгина болаларга топшириб қўйилган оромгоҳимизга бутун республика болаларини дам олишга чорлайман.

Сехргарлар йўл юриб,
Зўрга васлига етган.
Яшил кўрпачасини
Зоминга ташлаб кетган.

Дўстларингиз кўп бўлар,
Келинг ёзда, баҳорда
Яйраб-яшнаб кетасиз,
Бу ям-яшил диёрда.

Ирода ПАРДАБОЕВА,
Жиззах вилояти,
Зарбдор тумани, 1-мактаб ўқувчиси.